

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR. LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARGEL

Vidéki városaink községi üzemei.

Azokkal az óriási eredményekkel szemben, amelyeket Angliában, Németországban és az Egyesült-Államokban a községesítés terén elértek, a mi vidéki városaink községi üzemei igen szegényes keretek között mozognak. Az indusztriálizálódás alacsonyabb foka az, amely e jelenségnek főfokát alkotja. Magyarország lakosságának csak 20.7%-a él meg az iparból és kereskedelemből. A mezőgazda népesség aránya nemcsak vidéken nagyobb, mint a nyugati államokban, hanem városainkban is. Szeged, Hódmező-Vásárhely, Kecskemét stb. lakosságának jelentékeny része mezőgazda és ép oly kevésbé műveit, fogékony és haladó szellemű, mint általában a vidéki földműves népesség nagy része. Az ilyen városokban községi üzemek létesítése természetesen sok nehézségbe ütközik. És valóban, azt is tapasztaljuk, hogy a községiesítés terén azok a városaink vezetnek, amelyekben az ipari fejlődés erőteljesebb, így főleg Temesvár és Pozsony.

A községi üzemeknek vidéki városainkban való elterjedését még más nehézségek is lassítják, így pl. városaink relatíve kis lakossága. Ismeretes, hogy pl. a vízvezetési és a világítóművekben az álló tőke van túlsúlyban és ily körülmények között az ezek létesítésére és fenntartására irányuló vállalat csak az esetben jár haszonnal, ha nagyszámú fogyasztóközönség biztosítatik. További nehézség származik községeink kedvezőtlen hitelviszonyaiból. Érdekesen mutat rá erre Dr. Basch Imre. „Die Gemeindebetriebe in Ungarn” című most megjelent kitérő könyvének második része, amely jelen dolgozatnak alapul szolgált. Az a négy magyar nagybank, amely a városaink felhasznált kölcsönösszegek több, mint háromnegyed részét nyújtotta, kartellben egyesült. A mi kisvárosaink teljesen ki vannak szolgáltatva e kartellnek, mert nem nyerhetnek kölcsönöket a külföldi pénzpiacokon, mint ahogyan azt a főváros tette. A súlyos állami adók is nyomástólan hatnak városaink pénzügyi viszonyaira. Egy adóalanyra a rendezett tanácsú városokban 88, a törvényhatósági joggal felruházott városokban pedig 121.14 K közvetlen állami adó esik.

Mindezen mostoha körülmények ellenére is városainkban bizonyos községiesítő tendencia tapasztalható. Ez a tendencia onnan ered, hogy bizonyos községi üzemek létesítésével éppen a bevételi forrásokat akarják, szaporítani és hogy továbbá kisebb városaink éppen a nagyobbak példájából tapasztalták, hogy közhasznú vállalatoknak községi tulajdonba, illetőleg községi üzembe vétele előbb-utóbb nem lesz elkerülhető, már pedig ez sokkal nagyobb költségekkel jár, ha csak később és nem mindjárt kezdettől fogva történik. Községi üzemek alapítása sok esetben nemcsak célszerűnek látszott, hanem elkerülhetetlen is volt. Előfordult, hogy magánvállalkozó egyáltalán nem akadt vagy nem akart a városra nézve akceptábilis feltételek elfogadásába belemenni.

Az összesen 136 magyar város közül 134-ben volt községi üzem. 1 üzem van 19 városban, 2 van 32-ben, 3 van 51-ben, 4 van 18-ban, 5 van 17-ben, 6 van 5-ben, 7 van 6-ban, 7-nél több van szintén 6-ban. A főbb községi üzemek a következőképpen oszlanak el. Vágóhid van százhuszonnégy, csatornahálózat nyolcvanegy, vízmű negyven, fürdő harminckilenc, téglagyár harminckét, vendéglő huszonhárom, villanytelep tizennyolc, kőbánya tizenkét, jéggyár tizenkét, szálloda tizenegy, gázmű nyolc, vígadó hét városunkban etc. Az összes községi üzemek száma 452. Ezek közül számra és elterjedtségre nézve a legelső helyet a közigazgatási üzemek foglalják el, főképpen pedig a közegészségügyi szolgálatban álló üzemek. Ilyen üzem (vízmű, csatornahálózat, fürdő, vágóhid, vásárcsarnok, fertőtlenítő intézet) összesen 300 van, vagyis ilyen az üzemek 66%-a. Azokban a városokban, amelyekben 1-3 községi üzem van, vagyis községi üzemekkel rendelkező városaink 61.2%-ában többnyire csakis ily természetű községi üzemek fordulnak elő. Már sokkal gyengébben állunk a pénzügyi és szociálpolitikai célokat szolgáló községi üzemek (gáz- és villanyművek, téglagyárak, városi és helyiérdekű vasutak, takarékpénztárak, stb.) dolgában. Ilyen üzem csak 75 van.

Ha már most sorba vesszük főbb községi üzemeinket, azt találjuk, hogy vízmű volt 47 magyar városban, tehát városaink 34.6%-ában. A legtöbb vízmű van a 10.000-nél kevesebb és a 30.000-nél több lakossal rendelkező városainkban, vagyis a legkisebbekben és a legnagyobbakban. Ellenben igen kevés van a 10.000 usque 30.000 lakossal bírókban. Az összesen 47 vízmű közül 40 van községi tulajdonban és üzemben, összesen tehát 85%. A mi a víz árát illeti, legdrágább a víz Segesvárott, Eperjesen, Szolnokon, Maros-Vásárhelyen és Brassóban. Ellenben ingyen adják a vizet Kismartonban, Bártfán, Késmárkon, Leibicen, Ólublón és Poprádon. A vízművekből városainknak kevés finansiális hasznuk van. Kettőre ráfizet a város, kettőnél ép, hogy a kiadások megtérülnek, a többinél a haszon átlag a befektetett tőke 1.5%-os kamatának felel meg.

Gázvilágítás kevés magyar városban van. Csak a nagyobb városainknak van gázművük; összesen huszonhatnak, vagyis városaink kevesebb, mint egy ötöd-részenek. De ennek a kisvárosok az okai. 50.000-nél több lakossal rendelkező városaink közül ellenben már 83%-ban van gázmű. A legnagyobb részüket a múlt század ötvenes éveitől egészen a nyolcvanas évekig létesítették. Az újabban fejlődésnek indult városaink jobb szeretik a villanyvilágítást bevezetni. A gázművek közül csak nyolc van községi üzemben. A gázművek a befektetett tőke után igen kis kamatokat hoznak; mindenesetre mégis nagyobb haszonnal járnak, mint amekkorák azok az ellenszolgáltatások, amelyeket a magántársaságok a koncessziók fejében a városoknak nyújtanak. Hisz ezek közül a magánvállalatok közül öt egyáltalán nem is nyújtott a városnak ellenszolgáltatást, a többi pedig néhány fillérrel olcsóbban adta a

gázt az utcák és középületek világításához, mint a magánosoknak. Mindössze három társaságtól kapott a község finansziális 10%-ot a tiszta nyereségből, ha az a 6%-ot meghaladja. A város a magánfogyasztókat legalább is oly olcsón látja el gázzal, mint a magán-tulajdonban álló üzemek.

Villanyvilágítás sokkal több városunkban van, mint gázvilágítás. Villanymű van 78 városban, azaz városaink 57.6%-ában és pedig az 50.000-nél kevesebb lakossal bíró városok közül négyben, azaz e városok 15.3%-ában, az 5-10.000 lakosú városok közül 18-ban, vagyis e városok 90.9%-ában, a 100.000-nél több lakosú városok közül 19-ben, vagyis e városok 57.5%-ában, a 20-30.000 lakosú városok közül 14-ben, vagyis e városok 66.6%-ában, a 30-50.000 lakosú városok közül 12-ben, vagyis e városok 70.5%-ában, az 50-100.000 lakosú városok közül 10-ben, vagyis e városok 90.9%-ában, a 100.000-nél több lakossal bíró városaink közül 1-ben, ami, minthogy csak egy ilyen vidéki városunk van, 100%-nak felel meg. A magánkezekben levő villanyművek közül 15-től a város egyáltalán nem nyer ellenszolgáltatást; 29 olcsóbban adja a villanyt a városnak, mint a magánosoknak, és csak 7 vállalat ad a városnak bruttó jövedelméből $\frac{1}{2}$ usque 5%-ot.

Közúti vasút kevés magyar városban van, e városok csekély lélekszáma és aránylag kis kiterjedése következtében: összesen csak 14 városban. E 14 városban 15 vállalat van (Újpesten van tüniillik kettő). E tizenöt vállalat közül mindössze csak egy, a temesvári közúti vasút van városi kezelésben. E villamos vasút pályának hossza 10.9 km. A vállalat 33 kocsival rendelkezik, amelyeken 5,241.989 személy utazott. E villamos vasútba 2,653.792 K tőkét fektettek be; a bevétel 577.255 K, a kiadás 536.024 K; a tiszta nyereség tehát 41.231 K, ami a befektetett tőke 1.5%-ának felel meg. A kiadásokban az amortizációra (18.286 K.) és a kamatfizetésre (110.203 K.) fordított összegek is bennfoglaltatnak. A magánvállalatok közül csak egy részesíti a várost is a nyereségben és pedig 2500 K erejéig. Azonkívül még két helyi vasút van városi kezelésben (a szentesi és a türkevei).

Községi takarékpénztár összesen hat városban van. A *debreceni* takarékpénztárról nincsenek adataink, a *karcaginak* a befektetett tőkéje 200.000 K, tiszta vagyona 250.000 K; a *kisújszállásinak* a befektetett tőkéje 293.000 K, tiszta vagyona 263.489 K; a *nagykőrösi* befektetett tőkéje 294.000 K, tiszta vagyona 297.000 K, a *hajdúböszörményire* vonatkozólag ez adatok hiányoznak, a *nagy/anyainak* a befektetett tőkéje 500.000 K, tiszta vagyona 607.400 K.

Községi zálogkölcsonzöintézet szintén 6 városunkban van. A kamatláb a zálogtárgyak szerint változik. Arany és ezüst tárgyak elzálogosítása esetén a kamat Baján és Szombathelyen 12%, Kecskeméten és Temesvárott 15%, Zilahon 14%. Értékpapírok elzálogosítása esetén Kecskeméten 5.5-8%, Zilahon 7%, Temesvárott és Szombathelyen 8%, Baján 12%. Egyéb tárgyak elzálogosítása esetén Kecskeméten és Szombathelyen 15%, Baján, Temesvárott és Zilahon 18%. Brassóban mind a három esetben egyenlő nagy a kamat, t. i. 147n%.

35 városunkban összesen 39 *községi fűrdő* van. Legnagyobbak: a *barijai*, amelybe 1,173.200 K tőkét fektettek. A bevétel 113.550 K, a kiadás 141.839 K, a bevételi „többlet” tehát: – 28.289 K. Azután következik a *szegedi*, amelynél a befektetett tőke 502.252 K, a bevétel 37.630 K, a kiadás 36.920 K, a bevételi többlet 710 K; a *selmec- és bélabányai*, amelynél a befek-

tetett tőke 481.890 K, a bevétel 34.460 K, a kiadás 27.001 K, a bevételi többlet 7.459 K és a *szabadkai*, amelynél a befektetett tőke 312.629 K, a bevétel 52.626 K, a kiadás 46.044 K, a bevételi többlet 6.582 K.

Községi téglagyár 32 városban van. A befektetett tőke a legnagyobb az aradi téglagyárnál, t. i. 270.000 K. E téglagyár bevétele 115.734 K, kiadása 82.111 K, bevételi többlete 33.623 K. A temesvárinál a befektetett tőke 220.000 K, a bevétel 100.346 K, a kiadás 98.541 K, a bevételi többlet 1.825 K. A marosvásárhelyinél a befektetett tőke 210.000 K, a bevétel 30.431 K, a kiadás 11.655 K, a bevételi többlet 18.779 K.

A községi üzemekbe *általában* befektetett tőkék szempontjából a városaink közül a legjelentősebb helyeket a következők foglalják el. Temesvár. – Községi üzemek száma 8, a befektetett tőke 6,200.899 K, tiszta bevételi többlet 103.1908 K. *Pozsony*. – Községi üzemek száma 4, befektetett tőke 5,027.041 K, tiszta bevételi többlet 37.457 K. *Kolozsvár*. – Községi üzemek száma 4, befektetett tőke 4,150.732 K, tiszta bevételi többlet 144.538 K. *Nagy-Várad*. – Községi üzemek száma 4, befektetett tőke 3,909.722 K, tiszta bevételi többlet 128.064 K. *Debrecen*. – Községi üzemek száma 6, befektetett tőke 2,842.623 K, a tiszta bevételi többlet 126.848 K. *Arad* – Községi üzemek száma 4, befektetett tőke 2,600.000 K, tiszta bevételi többlet 82.576 K. *Szeged*. – Községi üzemek száma 3, befektetett tőke 2,447.785 K, tiszta bevételi többlet 108.147 K.

Ha eltekintünk azoktól a városoktól, amelyeknél a községi üzemekből eredő nagyobb finansziális haszon a különleges könyvvézetési módnak tulajdonítható, akkor megállapítható, hogy három község ráfizet a községi üzemekre, a többiekben pedig a községi üzemekbe fektetett tőke átlag csak 2.3%-os kamatot hoz (0.6% és 4.4% között), vagyis a vidéki városokban elért eredmények a főváros által elért eredmények mögött maradnak. Valószínű, hogy vidéki városaink népességének szaporodása, az ipari fejlődés erősödése, valamint hitelviszonyaink kedvezőbb alakulása lehetővé fogja majd tenni, hogy vidéki városainkban e tekintetben kedvezőbben alakuljanak a viszonyok.

Vajda Mihály.

Dr. Ch. Richet a párisi egyetem tanára: Egy európai háború költségei.

A Szociálpolitikai Szemle eredeti közleménye.

Ha a háború a hármasszövetség és a triple-entente között kitorne a szerb adriai kikötő kérdésében, 20 millió katona mozgósíthatnék és ebből 10 millió menne a csataterre. A mozgósított szárazföldi és vízi seregek hivatalos források szerint a következő számokat mutatnák:

Németország:	3.600,000	ember
Anglia:	1.500,000	„
Franciaország:	3.400,000	„
Olaszország:	2.800,000	„
Ausztria-Magyarország:	2.600,000	„
Románia:	300,000	„
Oroszország:	7.000,000	„

Ha a háború abban a kérdésben, legyen-e Szerbiának flottája vagy ne legyen, kitorne, akkor Európa – szállításokra, fegyverkezésre, felszerelésekre, puskaorra, élelmezésre és a városok és falvakban bekövetkezett pusztításokra – naponként 200-300 millió koronát adna ki, ami a következő táblázatból kiténik:

Az összes nagyhatalmak egy napi kiadásai:

1. A csapatok élelmezése (az áremelke- dést nem véve figyelembe)	50 millió
2. A lovak élelmezése	4 „
3. Zsold	17 „
4. Az arzenálok és kikötők bérei.....	4 „
5. A mozgósítás.....	8 „
6. Az élelmiszerek, fegyverek és felszere- lések szállítása	16 „
7. Lőszer: (Gyalogos napi 10 patroneboz).....	16 „
(Tüzérség 10 löveg ágyúnként és na- ponként)	5 „
(Hajótüzérség 2 löveg ágyúnként és naponként.....	1½ „
8. Felszerelés (10 napra elosztva).....	16 „
9. Egészségügyi szolgálat 500,000 sebe- sültet és beteget számítva á 4 K.....	2 „
10. Hajómenetelés napi 6 óra.....	2 „
11. Veszteség az adóbeszedésnél (25%).....	40 „
12. Segély a vagyontalanoknak (80 fillér naponként a lakosság egy tizedének.....	27 „
13. Falvak, városok megrongálása	8 „

Összesen: K 216½ mill.

Mindezek a számok annyiban emelkednének, amennyiben az ellenségeskedés kitörése után, minden árucikk árának emelkedni kellene. Minden bevásárlásnak ezen a magasabb áron kellene történnie és minden szükséges kölcsönületet csak magasabb kamatláb mellett lehetne megkötni.

Továbbá számításba kell venni a hadi eszközök pusztulását. Föltéve, hogy a hadi eszközök %-a menne tönkre, úgy a mai balkán háború eddig 30 napos periódusára szétosztva ezeket az értékpusztulásokat napi 20-30 millióra kellene becsülni. Anglia 70 páncélos hajója például egymaga 2½ milliárd koronát képvisel; ha feltételezzük, hogy ennek a flottának % része elsüllyedne vagy súlyosan megsérülne, úgy az említett idő alatt napi 25 millióra rúgna a kár.

Kétségtelenül a valóság alatt maradunk tehát, ha az európai népesség napi vagyonszűkülését 250-300 millió koronára becsüljük.

Ha kitörne a háború abba a szerb Adria-kikötő kérdésében, úgy 14 nap múlva legalább 500,000 sebesültje és 100,000 halottja volna ennek a háborúnak, mintegy százszor akkora veszteség tehát emberanyagban, mint amennyi lakója van Alessionak vagy Durazzonak, legalább 10-szer akkora, mint annak a fölclásvának a lakossága, amely a kikötőt a szerb lakta területekkel összekötné és több mint ötször akkora mint az albán tengerpart lakossága Montenegrótól Görögorszáig.

Lia a háború egy szerb adriai kikötő kérdésében kitörne, Európa gyárainak nagy részét be kellene zárni, termőföldjeinek egy része pusztasággá válna, a kereskedelem egy része tönkre menne és temérdek bank csödbe jutna.

Ha a háború abban a kérdésben, hogy Alessio szerb legyen-e vagy albán kiütne, éhínség és ragály törne ki Berlinben, Parisban, Bécsben, Budapesten, Moszkvában, Milánóban és Rómában, mert az élelmszerrel való ellátás fönakadna, a népek erőviszonyai megromlanak és a népesség a hadseregből kiinduló járványokkal szemben kisebb ellenállóképességet mutatna.

A nyomorúságba jutó családoknak nem lehetne kielégítő segélyt nyújtani. Egy fél századra volna szükség, amíg a romok újáépülnének és a kigyulladt gyűlölet elcsitulna. Húsz millió európai család döntetnék gyászba és siralomba.

Tisza István a munkásbiztosításról.

Tisza István gróf a „Magyar Figyelő” november 16-iki számába „A választójog reformja és az ipari munkások” címmel cikket írt, melynek lényege az, hogy az ipari szakmunkásnak kívánja megadni a választójogot. A cikkben a munkásbiztosítás mai szervezetről és az országos pénztár statisztikájáról a következőket mondja:

„Meg kell találnunk azokat a kritériumokat, amelyek a szakképzett, valódi ipari munkást megkülönböztetik a mezőgazdasági munkástól s a közönséges napszámostól.

Természetes, hogy e kritériumokat elsősorban az országos munkásbetegsegélyző pénztárral kapcsolatban keressük. Hiszen itt kellene megtalálnunk az ipari munkást megkülönböztető határvonalat. Nem abban magában, hogy tagja-e valaki az országos pénztárnak, mert e pénztárnak tagjai az ipari tevékenység természetével egyáltalán nem. bíró, közönséges kisegítő munkát végző napszámások is. A betegsegélyző pénztár tagjainak kereseti viszonyaiban kellene a helyes határvonalat megtalálnunk, mert a csak némi ipari Képzettséget igénylő munka is oly magas díjazásban részesül, amely a valódi ipari munkás bérét egyéb munkásoktól megkülönbözteti s amely a munkás keresetének megbízható nyilvántartása esetén teljesen megfelelne célunknak. A keresetnek ezt a nyilvántartását meg kellene kapnunk az országos pénztárnál, amely a járulékok kiszabása szempontjából megállapítja és nyilvántartja tagjainak átlagos napibér összegét. Abban a reményben volt kezdetben e sorok írója is, hogy az országos pénztár e nyilvántartásában megtalálhatja a kellő határvonalat. Fájdalom, kellemetlen csalódás várt reá. E nyilvántartás szerint az ipari munkásoknak mintegy ötödresze 1 koronát sem keres naponta, a munkások majdnem felének átlagos napibére nem éri el a 2 koronát, háromnegyede marad 3 korona alatt s csak egynolcoda keres 4 koronánál többet naponta! Itt vagyunk tehát ugyanannál a szegényteljes jelenségnél, amelylyel, ahol ugyanazok elvállalásáról van szó, fájdalom, mindenütt találkozunk. Nagy hazugság ez az egész statisztika; túlnyomó nagyrészében *valótlan bemondások* eredménye, legfeljebb arra való, hogy mint a szegény munkást inséges bérekkel kiszipolyozó társadalmat, az egész világ előtt pellengérré állítsunk bennünket.

Ennek a körülménynek tulajdonítsa a munkásság, ha ily módon az a módszer, amelyet ő adhatott volna a törvényhozás kezébe, egyenesen veszélyessé vált ő reá nézve. Hiszen akkor^árna a legrosszabbul, ha szaván fognók, azoknak juttatnánk szavazátjogot, akiknek keresete saját (?) bevallásuk szerint megüti a legalacsonyabban díjazott ipari szakmunka tényleges mértékét.

Természetes, hogy mi sem állhat távolabb e sorok írójától, minthogy ilyen frivol lefőzéssel akarja kijátszani a munkások törekvéseit. 13e konstatálnunk kell, hogy az országos pénztár adatai abban az egyedüli formában, amelyben alkalmasak lettek volna reá, célunkra épen a munkásság érdekében nem használhatók.

De ettől eltekintve is végzetes hiba volna az országos pénztárral hozni választójogunkat kapcsolatba, mert ha jót akarunk a munkással, ennek a pénztárnak napjai meg vannak számlálva. Elhibázott alkotás az országos pénztár, amely kifejlesztés helyett megöli az igazi önkormányzatot, hiányosan, drágán teljesíti a segélyezést, igazságtalan hájszának egész rendszerét zúdítja az iptartól távol álló társadalmi körök nyakába és a segélyezés produktív céljai helyett meddő, bürokratikus munkával foglalkozó alkalmazottaknak talán ezreire pazarolja el a munkás véres verejtékkel megszerzett filléreit.

A munkásbiztosítás gyökeres reformját: az országos pénztárnak más, olcsóbb, célszerűbb, a viszonyokhoz jobban simuló szervekkel való helyettesítését kívánja magának a biztosítási ügy helyes kezelésének technikája is. Ezt kívánja mindenkiféleképpen a munkásosztály társadalmi nevelésének, szellemi és erkölcsi színvonalának emelésének minden más szempontot háttérbe szorító magasztos feladata.

Egétően sürgőssé válik e kérdés most, amidőn politikai jogokban fogjuk részesíteni az ipari munkások száz ezreit.

Maga a politikai jog senkit sem tesz annak öntudatos gyakorlására képessé. Ne éljünk illúziókban. Minden anyagi és szellemi értéke dacára iskolázatlan, tapasztalatlan, új elemet fog közeletünkben képviselni az ipari munkások szervezett tömege. Új elemet, amelynek hosszú időn keresztül kell még az élet iskolájába járnia, amíg valóban a közérdek javára fogja érvényesíthetni a benne rejlő erőt; Ezt az iskolát pedig éppen oly hiba volna a bürokratikus országos szervezetek fizetett tisztikarának megválasztásában keresnünk, mint a politikai párharcokban s a képviselőválasztások izgalmaiban.

A munkásosztály politikai nevelésének két hatékony eszköze van. A munkás összes életviszonyainak következetes javítása és az a valódi önkormányzat, amely életbe vágó ügyeinek megfontolt intézésében gyakorolja a munkást és megtanítja rá, hogy jól válassza meg vezetőit. Ennek a valódi Önkormányzatnak pedig egyedüli életképes alakja, az, ha az együttes munka által szoros személyi kapcsolatba és érdekközösségbe hozott munkások szervezetei gondolhatják a munkásoknak társadalmi utón kielégíthető minden életbevágó érdekét.

Ennek a célnak a biztosítási kényszerrel s a munkaadók és az állam hozzájárulási kötelezettségével való kiegyenlítésében látom évtizedek óta korunk szociálpolitikai törvényhozásának legnagyobb problémáját s ha idáig meddők voltak is e célra irányuló törekvéseim, ha sokak szemében elérhetetlen ábrándnak látszottak is azok, ma már nem lehet róluk ezen a hangon beszélni, mert a Lloyd George-féle munkásbiztosítási törvényben óriási arányokban vált valósággá ez a gondolat.

Csak a legutolsó hónapokban léptetik ez alkotást életbe. Mint minden merész újítás, sok ellentétes érdeket érint, sok súrlódást okoz, de erős hitem szerint ki fogja állani az élet tűzpróbáját és a modern iparos demokrácia történelmében korszakot jelent.

Ezt a példát kell követnünk, a szabadságnak és önkormányzatnak azzal a szeretetével, amely az egyéb viszonyok c'ny mérhetetlen különbsége dacára, annyi rokonvonnassarruházta fel a múltban Anglia és Magyarország közéletét. A szabadság és önkormányzat életképes organikus intézményeivel kell felcserélnünk az országos pénztár szerencsétlen gépezetét. Ne keressünk tehát ennél a beteg alkotásnál segítséget az ipari munkás választójogának megalkotása körül. Vannak egyéb mozzanatok, amelyekkel biztosíthatjuk az ipari szakmunkások mentül nagyobb száma részére a szavazati jogot. Gondosan kell ezeket kikeresni és konstruálni a választójogi törvény megalkotásánál és ebben a munkában kell a munkásoknak is részt venniök. Ebben hívja őket segítségül mindenki, akinek célja nem a munkás felizgatása és pártpolitikai célokra való kizsákmányolása, hanem aki e nagy problémának a nemzet javára s az ipari munkások megnyugtatóra való megoldását viseli szívéen".

Ezen hasábocon nem akarunk politikát csinálni, tehát mellőzni kívánjuk e helyütt a fenti fejtegetésnek választójogi politikai szempontjait s tisztán a munkásbiztosításra vonatkozó részére, – az Országos Pénztár statisztikájára és a munkásbiztosítás szervezetére vonatkozólag mondottakra – kívánunk megjegyzéseket tenni.

Érthetetlen Tisza István gróf azon tévedése, hogy az Országos Pénztár statisztikáját a *munkások bemon-dásain* („saját bevallásuk”) alapulónak tartja, de viszont csakis ebből magyarázható, hogy a valóságban a *munkaadók* bejelentéseinek alapuló ezen statisztikát

csak arra valóban látja, hogy kiszípolozónak tüntesse fel a magyar társadalmat. Az Országos Pénztár statisztikája túlnyomó részben való képet ad a kereseti viszonyokról s csupán azt kell hozzá megjegyezni, hogy az I. és II. bérosztályban levő munkások számában befoglaltatnak a tanoncok, az ifjúmunkások és a nők (a választójog szempontjából említjük ezeket külön) is. A választójog szempontjából mindenesetre hiányzik ezen statisztikából a kor, (többek közt, 20 éven felüliek és aluliak, 24 éven felüliek és aluliak) szerinti megoszlás kimutatása, hiányzik a tanoncok külön kimutatása, hiányzik a nők bérosztályainak külön kimutatása, valamint hiányzik a tagok tagsági viszonya tartamának (például utolsó egy évben fél évig) a kimutatása is. A közkezen forgó választójogi kombinációk szempontjából való vizsgálódás esetén ezeket mindenesetre hiáynak fogja érezni az, ki az Országos Pénztár statisztikáját a kezébe veszi. Ez a statisztika nem is valamely választójogi terv pontjaira tekintettel készült, s nem szabad elfelejtenünk, hogy még az állami általános népszámlálás adatai sem alkalmasak arra, hogy választójogi tervezetek bázisául szolgáljanak, hanem ott is külön felvételek szükségesek (pl. Tisza István gróf idejében az 1904. évi felvétel) az ilyen speciális szempontokból. Különbözn megjegyezzük, hogy – értesülésünk szerint – a tagoknak *kor* és napibérosztály szerinti megoszlására vonatkozó statisztikai adatok az 1911. évi, legközelebb kiadandó évi jelentésben már megtalálhatók lesznek, s így ezen jelentésből már megállapítható lesz az is, hogy a tanoncok és ifjúmunkások mit jelentenek az Országos Pénztár munkabérstatisztikájában.

Mint mondtuk, aki a választójog szempontjából veszi kezébe az Országos Pénztár statisztikáját, felhozhatja ezen szempontból a fenti kifogásokat, de különös hatást tesz az, ha valaki az általa felállított választójogi szempontnak („ipari szakmunkás kapjon választójogot”) tarthatatlanságát olvasván ki e statisztikából, az ismert anekdota mintájára a divánt dobja ki és egyszerűen nagy hazugságnak minősíti ezt a statisztikát. Az Országos Pénztárnak a munkaadók bejelentéseinek alapuló ezen statisztikája egészben a valóság képét adja vissza, annál is inkább, mert itt nem csupán büntető paragrafusok (1907: XIX. t.-c. XVII. fejezet) törekszenek a helyes bevallások biztosítására, hanem a pénztári élet mechanizmusa önmagától tárja fel a helytelen bejelentéseket és teszi ennek folytán a helytelen bejelentést különösen veszélyessé a munkaadókra: a munkás ugyanis az ő bejelentett napibérosztályához igazodó mérvben kapja betegség esetén a készpénzsegélyeket, s ha esetleg előbb nem, de a megbetegedéskor okvetlen a pénztár tudomására hozza a bejelentéstől eltérő valódi bérosztályát s ez alapon kéri a segélyt. A pénztár pedig ez alapon visszamenőleg helyesbíti a napibérosztályba sorozást. Viszont a pénztárnak is rendkívül fontos pénzügyi érdekei fűződnek a napibérosztályoknak a valóságnak megfelelő magaságban való bejelentéséhez, mert bár a magasabb bérosztálylyal megbetegedés esetén magasabb készpénzsegélyek (táppénz, temetkezési segély) járnak is, de a természetbeni segélyek (orvosi-, gyógyszer-, szülésznői stb. segélyek) költsége csak annyi a VIII. bérosztályu tagnál, mint az I. bérosztályúnál s így a pénztár sokkal könnyebben fedezheti a természetbeni segélyek költségeit, ha tagjai magasabb bérosztályba tartoznak, mintha alacsony bérosztály szerint fizetik a járulékot. Ezért a pénztár intenzív ellenőrzést gyakorol e tekintetben az *egész* vonalon. A munkásoknak a

megbetegedés esetén a magasabb bérosztályhoz fűződő természetes érdekei, valamint a pénztár ellenőrzése folytán a büntető paragrafusok nem is maradnak e téren olyan hatástalan rendelkezések, miként más statisztikai adatgyűjtésnél s épen ezért a munkaadói bejelentések messze túlnyomó része megfelel a valóságnak s így megfelel a valóságnak az a statisztika is, mely e bejelentésekből készült.

Tisza cikkének az a része, mely a munkásság érdekében az önkormányzat fejlesztésének jelszava alatt az Országos Pénztár megszüntetését és a munkásbiztosításnak tisztán a munkásszervezetekre való bízását kívánja, angol példán alapszik.

Tisza István gróf már ismételtelen kifejtette, hogy a kényszerbiztosítást a legteljesebb önkormányzattal egyesítő munkásbiztosítási ideált az új angol munkásbiztosítási törvényben látja, mely a kényszerbiztosítást úgy oldja meg, hogy az önkormányzat feláldozása nélkül, a biztosítást eddig is ellátó önkéntes szabad egyesületekre (Friendly Society, Trade Unionok) bizza a kényszerbiztosítás ellátását s így a kényszerbiztosítás behozatalával nem csökkenti, hanem még fokozza a munkások szabad önkormányzatát. A munkásbiztosításnak a munkások saját szervezeteiben való teljesen önkormányzati intézése és a közhatósági biztosítási intézmények mellőzése Tisza István gróf szerint, – amint azt különösen a Magyar Figyelő 1911 szeptember 1-ei számában kifejtette – azért főfontosságú, mert a közhatósági biztosítási intézmények a munkásosztály fejlődését helytelen irányba terelik. Az a körülmény ugyanis, hogy közhivatalok bürokratikus alapon gondozzák a munkások legmélyebbre ható érdekeit (t. i. a betegellátást, balesetbiztosítást stb.) egyenesen tápot ad szerinte annak a törekvésnek, hogy államosíttassanak, hatóságilag kezeltessenek a társadalmi élet egyéb intézményei is. S az a körülmény, hogy az állam közintézmények útján magához ragadja a munkás jövőjének biztosítását, hogy betegség, munkahiány, akkor esetére gondoskodjék felőle s így leveszi a válláról azokat a gondokat, melyek előrelátó, józan életmódra biztatnak a munkást és felébreszthetnék felelősségérzetét, – a munkásság egész szellemi és erkölcsi erejét szabadabbá teszi az agitáció és a társadalomfelforgató eszmék számára. A közhatósági biztosítási intézmények szerinte csökkentik a munkás előrelátását, felelősségérzetét, erkölcsi fajsúlyát. Elszoktatják az élet nagy gyakorlati érdekeinek gondozásától, sorsának felelős intézésétől, az önkormányzatban rejlő renddel és fegyellemmel párosult önrendelkezéstől.

Ezek azok az okok, amelyek miatt, – miként november 16-iki cikkében mondja – „ha jót akarunk a munkással, az Országos Pénztár napjai meg vannak számolva”. Igen, de hát milyen szervezetre kívánja Tisza István bízni a munkásbiztosítást? Milyen szervezetben reméli, hogy a munkások az Országos Pénztárban gyakorolt önkormányzati részvételük helyett teljesen szabad s az eddiginél nevelőbb hatású önkormányzatot fognak gyakorolhatni. Nekünk nincsenek – miként az angoloknak – hosszú múlttal bíró s a népeletbe ezer szállal beleszövődött, nagy hatalmat képviselő „Friendly Society”-ink, amelyeket az angol kormány a munkásság követelésére hagyott meg a biztosítás szerveiként, nálunk a munkásbiztosítási magánegyesülés terén csak jelentéktelen koldus-pénztárakra tekinthetünk vissza, melyeknek emléke sem a munkaadókban, sem a munkásságban egyáltalán nem keltet lelkessedést,

Ha Tisza István gróf minden közhatósági intéz-

mény mellőzésével tisztán munkásönkormányzatra kívánja bízni a munkásbiztosítást, úgy az nálunk csak a szakszervezetekre volna bízható. Angol viszonyok mellett a munkásbiztosításnak részben a szakszervezetek útján való intézése keresztülvihetetlen nem volt, ami viszonyaink közepette azonban azt hisszük, ettől a munkások maguk sem volnának elragadtatva, a munkaadók pedig egyáltalán nem volnának hajlandók e tervet elfogadni.

Angliában a munkásbiztosítást ellátó szervezetek a legmesszebbmenő szabadsággal bírnak, mert a munkásbiztosításon kívül szabadon foglalkozhatnak egyéb célokkal, a munkások egyéb érdekeivel, sőt akár a munkások bérharcának vezetésével is. Nálunk azonban, hol a szakszervezetek alapszabályaik szerint még bérharcok rendezésére sem jogosultak, a kényszerbiztosításnak a szakszervezetekre való bízása egyértelmű volna ezen szervezetek mozgási szabadságának ezen a címen való további megkötésével s ezért a munkások joggal a „Timeo Panaos” érzésével fogadhatnának egy ilyen tervet. S tekintve, hogy Tisza István gróf fent közölt fejtegetései szerint a teljes munkásbiztosítási önkormányzattól maga is épen azt várja, hogy ez az önkormányzat a maga nevelő hatásán kívül lekötne a munkásságnak szellemi és erkölcsi erejét és ily módon őt elfordítaná az agitációtól, – nagyon is meg volna a munkásságnak az oka arra, hogy egy ilyen indokból feljánt functiót el ne fogadjon. Mert épen ott rejlik Tisza István grófnak a teljes munkásbiztosítási munkásönkormányzat hatásai tekintetében való tévedése, hogy azt hiszi, hogy ha a betegség, aggror, rokkantság stb. esetiére való gondoskodás nem közhatósági jellegű intézmények kezében lesz, hanem a munkásság vállán fog nyugodni, ez esetben az egész munkásmozgalom enyhülése fog beállni. Elfelejt, hogy a viszonyok és a munkásban ható pszichológiai motorok a munkást elsősorban nem a betegség, baleset, aggror és munkanélküliség esetére való gondoskodásra, hanem elsősorban; munkakeresményének és általában munkafeltételeinek javításáért való küzdelemre készítetik s így a közelebbi és erősebb szükségletnek kielégítésére törő mozgalmat a távolabbi és gyengébb szükséglet kielégítésére való munkálkodás nem fogja befolyásolni. A munkásság szakszervezetei ma is a legteljesebb munkásönkormányzatot gyakorolják a munkások önkéntes biztosítása, még pedig kiegészítő betegsegélyezés, munkanélküli segély, rokkantbiztosítás stb. terén; az a fékező momentum tehát, melyet Tisza István gróf a munkásbiztosítás szakszervezeti ellátásától vár, ma is meg volna, s ő még sincs a mai szakszervezetekkel, illetve a mai munkásmozgalommal megelégedve. A fent kifejtettekből következik, hogy a kötelező munkásbiztosításnak a munkásszervezetekre bízása sem járna ezen szempontból azzal az eredménnyel, amelyet Tisza István gróf attól remél. Minthogy a pszichológiai spekuláció nem válnék be, a kötelező munkásbiztosításnak a szakszervezetekre való bízása minden bizonynyal oda vezetne, hogy a kényszerbiztosítás ellátása címen a szakszervezeti önkormányzat a többi tereken *mesterségesen* szorítottatná meg.

Ezért nem fogadhatja örömmel Tisza gróf tervét a munkásság. De nem fogadhatná el a munkaadók sem. A kényszerbiztosítással együtt járna az is, hogy minden munkásnak be kellene lépnie a szakszervezetbe, vagyis a kötelező szervezkedés alapjára kellene az államnak helyezkednie; ez pedig munkaadóink felfogásának nem felelne meg. Ha pedig a kényszer-szervezkedés elejtésével angol mintára a szervezetek-

ben nem biztosított munkásokat a „postai biztosításban” kívárnák egyesíteni, úgy ezekre nézve meg nem lehetne szó önkormányzatról, ami pedig a Tisza-féle *conceptio* kiindulási pontjával ellenkeznek. De azonfelül nálunk a balesetbiztosítás is a munkásbiztosítási szervezet feladatai közé tartozik, mert nem az angol szavatossági biztosítás rendszerének alapján állunk; - alig hisszük, hogy munkaadóink a balesetbiztosítási járulékokat egyszerűen átengedni volnának hajlandók a munkásszervezeteknek. Sőt, tekintettel arra, hogy munkaadóink egy része a „teljes paritás” elveit hangoztatja vagy egyenesen a munkásbiztosítás állami ellátását kívánja, az sem hihető, hogy a munkásbiztosítás kérdése nálunk úgy volna megoldható, hogy a munkaadók akár csak a betegsegélyezési járulékokat is önálló felhasználásra a szakszervezeteknek engedjék át. Vajjon nálunk, ahol a közhatósági jellegű biztosító-intézmény is immár 8 millió korona betegsegélyezési járulékhátralékkal küzd, miként teljesítenék munkaadók a befizetéseket s a hatóságok a behajtásokat, ha a járulékokat olyan szervezetbe kellene beszolgáltatni, amelynek igazgatásában munkaadók egyáltalában nem vesznek részt? Azt pedig nem tételezzük fel, hogy Tisza István gróf azt akarná, hogy a munkások egyedül maguk fizessék a betegsegélyezési járulékot; ez az angol példának sem felelne meg, mert ott a munkaadók befizetik a járulékot a munkásegyletbe illetve szervezetbe.

Az angol politikai, gazdasági és kulturális milieun termett munkásbiztosítási szervezet a mi hazai földünkbe nem plántálható egyszerűen át, S legkevésbé lehet ezt az átplántálást a *niunkásönkormányzat* jelszavával propagálni nálunk, hol a munkásönkormányzathói még ina is ki van hagyva a munkásszervezetek bérharcjoga, mely pedig az angol példában a munkásönkormányzat részét képezi.

A munkásbiztosítási munkásönkormányzat azt a politikai célt, amelyet Tisza István gróf kíván vele elérni, t. i, a munkásmozgalom fékezését, mint fentebb kifejtettük, nem érheti el. Ezen szempontból tehát indokolatlan, a munkásbiztosítás közvetlen érdekei szempontjából azonban egyenesen káros volna az országos pénztár szervezetének megszüntetése. Hogy a balesetbiztosítás keresztülvitelére az Országos Pénztár nélkülözhetetlen, az hazai már viszonyaink között olyan munkásbiztosítási axióma, amelynek külön indokolása e helyütt nem szükséges. De a betegsegélyezés terén is vannak elkerülhetetlenül központilag ellátandó feladatok, amelyeknél az országos pénztár központi szervezete épen a mi szegényesebb ipari és pénztári viszonyaink közepette feltétlenül szükséges.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy nálunk általában nincsenek olyan erős pénztárak, amelyek maguk tudnák megoldani, a nagyobb anyagi erőket igénylő feladatok kérdését, olyanok, amelyek központi szellemi irányítás nélkül tudnák megfelelően ellátni a segítkezéshez szükséges összes gyógytényezőkről való gondoskodás feladatait. Nem szabad elfelejtenünk, hogy minden országos intézménynek megvannak a helyi feladatokon kívül az országosan való intézését igénylő feladatai, s hogy az országos központi intézése az ilyen feladatoknak anyagi nagyobb, szellemileg pedig országos kiválasztás és országos gyakorlat folytán magasabb szintű erőket állít be a feladatok intézésébe. S minthogy a munkásbiztosításnak is megvannak a maga országos feladatai, az országos pénztár sem egy mesterségesen csinált szervezet, hanem egy természetes munkásbiztosítási szükséglet teremtménye. Minthogy a munkásbiztosítás országos központi feladatai

parancsolólag követelik egy erős anyagi és szellemi központnak a létét, épen a Tisza gróf által hangoztatott önkormányzati elv szempontjából kívánatos, hogy ez a központi szerv *önkormányzati* legyen szervezve annál is inkább, mert a szociális kérdés birodalmába vágó területrészek, mint amilyen a munkásbiztosítás is, a feladat helyes megoldása érdekében elsőrangú érdek, hogy a parlamenti összetételénél fogva konzervatívabb, az új szociális szükségleteknek kevésbé hozzáférhető s ezért természetesen a *magasabb* felügyeletre hivatott állam mellett, legyen a munkásbiztosításnak egy *központi autonóm* szerve, mely az állami felügyelet és a helyi önkormányzati szervek közé helyezve, a maga igazgatási szerveinek *legdemokratikusabb* összetételénél, s azok tagjainak országos selectiójánál fogva a legmodernebb szellemben gyakorolja a munkásbiztosítás szociális területén a *kezdeményezést* és az elsőfokú *felügyeletet*. S míg a helyi önkormányzati szervezetben való működés, természetesen az egyéb munkásszervezetekben való munkával együtt a munkásosztálynak nem kevesebb módot és alkalmat ad a közfunkciókkal való foglalkozásra és az azokban való ismeretszerzésre és önfegyelmzésre, mint amennyit a munkásbiztosításnak tisztán munkásszervezetekre való bízása nyújtana, addig a munkásbiztosítás nagy központi országos szervezetében való működés az intézmény országos vezető természetű munkája, összetettsége és hatalmas organismusa, továbbá a feladatok intézésénél a munkaadókkal való paritásos együttműködés szüksége folytán az állami feladatok ellátására való képességek teljesebb kifejlesztésére oly területet tár fel, amelyhez hasonló a munkásbiztosításnak a Tisza István gróf által szem előtt tartott szervezése esetén nem is kínálkoznék.

H.

Nemzetközi egészségügyi és demográfiai kongresszus.

Washington, október.

Az egészségügyi és demográfiai kongresszuson 2700-an vettek részt. Az előadások száma 470 volt. A kongresszus a következő javaslatokat tette magáévá:

A) Elsősorban a mikrobiológiai osztálynak azt a javaslatát, hogy alakítsák egy nemzetközi választmány, amelynek az lesz a feladata, hogy a bél-typhus organismusok megvizsgálásának, osztályozásának és megkülönböztetésének a módszereit kikutassa.

B) A hivatással összefüggő betegségek statisztikájának a felhasználását meg kell könnyíteni. E célból azt ajánlja a kongresszus, hogy az ily kimutatások elkészítése és elemzése egységes alapon történjék. Ehhez egy nemzetközi megállapodás lenne szükséges.

C) A kongresszus titkára lépjen érintkezésbe Franciaország, Oroszország, Nagy-Britannia, Japán és az Egyesült-Államok kormányaival, abból a célból, hogy ezeket egy konferencia összehívására rábeszélje, amelyen a haditengerészet képviselői egységes módszert állapítanak meg a haditengerészek egészségügyi viszonyaira vonatkozó statisztikai felvételek készítésére nézve.

D) A kongresszus kifejezi azt a kívánságát, hogy az összes államok adjanak ki tabelláris áttekintéseket, a születésekre, halálesetekre, házasságkötésekre és az elválásokra vonatkozólag, még pedig bizonyos meghatározott időközökben, lehetőleg évente. Az ilyen statisztikai adatok gyűjtésével és feldolgozásával foglalkozó hivatalok élére orvostudományban és demo-

gráfiában jártas hivatalnokok állítandók és főképen a halálokokra vonatkozó statisztikai adatokat kellene szakemberekkel feldolgoztatni.

E) A kongresszus utasítja az állandó bizottságot, hogy egy állandó kongresszusi irodát létesítsen.

F) A különböző országokban alkalmazott fertőtlenítő szereket egy egyszerű és könnyen alkalmazható próbának kell alávetni, baktériumölő tulajdonságaik szempontjából.

A kongresszuson az összes tárgyak közül leginkább a *nemi betegségek leküzdésével* foglalkoztak. E tekintetben az amerikai résztvevőket illeti a kezdeményezés érdeme, ami mindenesetre az idők jele. Az Egyesült-Államok orvosai és szociológusai egyre erélyesebben hangoztatják az e bajok ellen indítandó kemény küzdelem szükségességét. Az u. n. „titkos betegségek” okozta pusztítások Amerikában is óriási méreteket kezdenek ölteni. Ez a kongresszus bizonyítja, hogy Amerikában is szakítottak az álszemérem rendszerével. Nemihigiéniai kiállítást is rendeztek, amelyen ábrák segítségével mutatták be a közönségnek a venerikus fertőzés és lehetséges következményeit. Vernon M. Cady professzor előadást tartott a nemi betegségekről és ebben az amerikai nyílt prostituáltak számát háromszázezerre becsülte. De szerinte ezeken kívül még egy millió olyan prostituált nő él az Egyesült-Államokban, akik nem állanak rendőri felügyelet alatt. A rendőri felügyelet alatt álló leányok 80-90 százaléka szenved venereás betegségeken. Cady tanár szerint a házasságon kívüli szerelem évente 3 milliárd dollár (= 15 millió K) kárt okoz az Egyesült-Államok lakosságának. (Még az alkohol is csak 2 milliárd dollárnyi veszteséget okoz). A professzor felhívja az államot, hogy tegye kötelezővé az orvosokra nézve a nemi betegségeknek a hatóságoknál történendő bejelentését és parancsolja meg a házasságra lépő személyeknek, hogy a házasság megkötése előtt orvosi vizsgálatnak vessék alá magukat. Dr. Ira S. Wile (New-York) azon a nézeten van, hogy a legnagyobb eredményeket az eladó lányok és anyák felvilágosítása és kitanítása révén lehetne elérni. Ha az amerikai leányok mindaddig vonakodnának férjhez menni, amíg kérőjük egészségbizonyítványt nem tud felmutatni. A probléma egyszer és mindenkorra meg lenne oldva. Dr. *Rosenstein* Gyula (San-Francisco) a San-Franciscóban másfél évvel ezelőtt venereás betegségben szenvedő nők részére felállított klinikáról tett jelentést. Azt tapasztalta, hogy ezen intézmény hatása következtében a megbetegedések arányszáma 14.6%-ról 5%-ra csökkent.

Az *alkoholkérdés* tekintetében lényegesen eltérő nézetek jutottak kifejezésre. Egyes résztvevők az alkohol élvezésének tulajdonították az iszákos ember testi és szellemi pusztulását, ezzel szemben mások a mértéktelen alkoholélvezésre való hajlandóságot már *meglevő* tökéletlenségek következményeinek és kísérő jelenségének tekintették.

A *gyermek-higiéniai osztályban* tartott előadások közül főleg Dr. A. *Jacobié* (New-York) volt érdekes, amely a csecsemők táplálásával foglalkozott. Az ő kimutatásai szerint az anyatejjel egyetlen más táplálék sem veheti fel a versenyt. Az anyatejjel táplált gyermekek közül csak 7% halt meg, ellenben a többiek közül 19-22%.

Kober, a georgetowni egyetem tanára azt a „bűnös nemtörődömséget,” ostromozza, amelyet az amerikai ipari vállalkozók az ipari üzemekben *előforduló balesetek* terén tanúsítanak. 100 bányász közül baleset folytán meghal évente Amerikában 3.39, Németországban 2.06, Angliában 1.28, Franciaországban 0.09.

Megfelelő egészségügyi intézkedések hiányzása következtében Amerikában 75.000 ember pusztul el évente sorvadásban. – Dr. Fr. *Zahn* (München) a németországi munkásvédelem, különösen pedig a baleset elleni biztosítás áldásos hatásairól beszélt.

A *nép táplálkozásának problémájával* foglalkozott Dr. Max *Rubner* (Berlin) előadása. A hiányos és hibás táplálkozás, különösen a gyermekek közt, oly általánosan elterjedt, hogy igazán itt volna az ideje, hogy az állam ezeken az állapotokon változtasson. A munkások nemrégén még igen ritkán ettek húst. Újabban változás állt be a városi népesség szaporodása, az utánzási ösztön és azon felfogás következtében, hogy a hús hiánya a szegénység ismérve és viszont a bő hús fogyasztás a magasabb társadalmi osztályhoz való tartozás jele. Az előadó végül a vegeterianizmus mellett foglalt állást.

A *typhus-bacillus* elterjedésére vonatkozó hosszabb vita alkalmából Dr. *Gärtner* (Jena) az ivóvízre való felügyelet nagy fontosságát hangsúlyozta.

Dr. *Flexner* (Rockefeller-Institut, New-York) egy szérumról tartott előadást, amelynek segítségével szép eredményeket ért el az a gyhártyagyulladás gyógyítása terén; 1294 beteg közül ez a szer 894-et *meggyógyított*. A halálozási arány régebben sokkal nagyobb volt. Nemrégén Louisianában a betegek 85%-a halt meg.

A víz külső alkalmazásáról, a tuberkulózisról etc. tartott előadásokon nem adtak elő új dolgokat.

Fabian essaya a szocializmusról. Bernard Shaw; Gazdasági alapvetés.

Bernard Shaw. Gazdasági alapvetés.

III.

Láttuk, hogy a termelési költségek a földbirtokok termékenysége és a fekvésük nyújtotta előnyök különböző fokai szerint változnak; legnagyobbak a hasznal való művelés határán. Azt is láttuk, hogy a földtulajdonos gazdasági járadék alakjában lefölözi a termékenyebb és kedvezőbb helyzetű földek művelőinek haszontöbbletét és hogy ezáltal a legjobb föld termelési költségei is a legrosszabb föld műveléséhez szükséges termelési költségek színvonalára emelkednek. Így azután a termelési költség azonos lesz a művelés határán álló földön szükséges termelési költséggel. A polgári nemzetgazdasági írók ebből azt következtetik, hogy: a) a járadék nem alkotó eleme a termelési költségeknek, b) az áruk értékét a termelési költségek szabják meg, amiben implicite az is foglaltatik, hogy a földesurak nem kerülnek semmibe sem a köznek és az áruk az előállításukra fordított munka arányában cseréltetnek. Mindez nyilvánvalóan csak szemfényvesztő álokoskodás.

De nem ez a mi értékelemzésünk célja. Most már látjuk, hogy az ember csak a kínálat szabályozása révén gyakorolhat befolyást a javak cseréértékére. Az összes ringek, trustök, monopóliumok, ipari titkok etc. célja az árakat a kínálat korlátozása révén egy bizonyos színvonalon tartani. A termelést és a szociális ösztönök fejlődését egyaránt gátolja az összes embereknek az a meggyőződése, hogy minél inkább korlátozzák és károsítják a közt, annál nagyobb lesz a hasznuk.

Munkabér.

Megállapítottuk, hogy valamely áru értékének zéróra való leszállása az illető áru kínálatának a korlátozása révén gátolható csak meg. A proletár prak-

tice nem képes szabályozni annak az árunak a termelését, amelyet ő elad. Ellenállhatatlan ösztön kényszeríti a termelésre. A népesség szaporodása pedig, amely kiterjesztette a földművelés és a civilizáció zónáját, végül arra kényszerítette az embereket, hogy eladják magukat a föld urainak. A fajfentartás ösztöne az az erő, amely annyira szaporítja folytonosan az embereket, hogy csereértékük állandóan sülyed, míg végül teljesen eltűnik. Ez a mai angol munkás helyzete. Az angol munkásoknak nincs értékük és ingyen kaphatók. Bizonyítja ezt a munkanélküliek létezése, akik nem tudnak vevőt találni. Mi az oka, hogy a dolgozó munkások mégis kapnak munkabért? Ezt legjobban egy hasonlattal világítjuk meg. Tegyük fel, hogy Angliában a lovak annyira elszaporodnának, hogy ingyen lennének kaphatók. Nem kellene-e őket akkor is táplálékkal ellátni és istállóban tartani? De az eltartás költsége még nem juttatná őket csereértékhez. Ugyanez áll a proletariátus azon részére, amelyet a munkanélküliekkel lehetne helyettesíteni.

Kapitalizmus.

A munka megszerzése ezen a fokon tisztára az ellátás kérdésévé lesz. Ha pl. vasútra van szükség, csak megfelelő számú munkás ellátásáról kell gondoskodni. Az ellátást a tőkésék nyújtják, akik előzőleg nem fogyasztották el a munkabéren kívül megmaradó termelési többletet, hanem félreteszik, hogy pl. a vasúti munkásoknak ellátásuk legyen. Ha a vasút elkészült, a tőkésék tulajdonává lesz. A tulajdonosok a kész vasutat gyakran tőkéjüknek hívják, de gazdaságilag közöttük és a járadékélvezők között nincs különbség. Ez világosan kitűnnék, ha költséges vállalatok, így például a vasutak, egy földtulajdonos kezében lehetnének az ő saját földjén és az ő készletfeleslegéből finanszírozva. Az elnevezéseket és az üzem külső képét csak az módosítja, hogy *több* készlettöbblet tulajdonosnak kell egye-sülnie és egy pénzügyi szervezetre van szükség, amely a termelés eredményének a termelésben résztvevők közt a vállalatba fektetett tőkéjük arányában történő szétosztását eszközli. De a módosítás még nem változtatás; a részvényesek p. o. és a földtulajdonosok egyaránt azokból a termékekből élnek, amelyeket a proletariátus munkája az ő tulajdonukból előállít.

„Túlnépesedés.”

A túlnépesedésnek is a kapitalista gazdasági berendezés és a túlkicsiny munkabérek az okai, amelyek a munkások részére az érzéki szerelmen kívül minden élvezetet lehetetlenné tesznek. Ez még fokozza a szegény néprétegek nyomorát és az emberi életszínvonalról való lesülyedését. De fel szokták hozni, hogy nemcsak a szegénység, hanem a jólét is növekszik. Ez azonban nem a jólétre, hanem csak a gazdagságra, az évente termelt javak mennyiségére, illetőleg értékére áll. A gazdagságnak és így a vásárlóképeségnek a felhalmozódása egyesek kezében, szükségképpen fényűzésre vezet és mihelyt a fényűzési cikkek után kereslet támad, munkát fognak alkalmazni az előállításukra. Ámde a fényűzési cikkek és a termelésükre használt gépek nem társadalmi javak; az a munka, amely csak ezek előállítására alkalmas, társadalmilag nem hasznos munka. Gyalázatosan szegények vagyunk oly javakban, amelyek a nép jólétére szükségesek. A mai angol szociálpolitika oly kalandornőhöz hasonlít, aki gyermekeit félig meztelenül járattja és éhezeti, hogy fogatot tarthasson és divatosan öltözködhessen. Az azonban tökéletesen igaz, hogy, bár a jólét csökken, a

termelő erők növekednek és csak ezeknek az erőknek társadalmilag haszontalan javak termelésére való fordítása okozza, hogy a látszólagos gazdagság nem lehet *valódi* gazdagsággá.

Ez az a gazdasági elemzés, amely bizonyossá teszi, hogy a magántulajdon kezdettől fogva igazságtalan és egyáltalában nem tudta megoldani még az individualista oldalát sem annak a problémának, hogy a munkás a termelésben végzett munkája arányában részesedjék a nemzetközi jövedelemből. Egyetlen kísérlet sem volt eredményes, amely a magántulajdon rendszérének alapján törekedett valódi társadalom létrehozására. Statisztikailag kimutatható a mi társadalmi viszonyaink nagyfokú rothadtsága. A további hanyatlás is biztosan be fog következni, ha a magántulajdon intézménye fennmarad. Szerencsére a magántulajdon ma nem érvényesül teljességében. A népesség nyomása alatt hozzáfogtunk, hogy visszaadjuk a népek azokat az összegeket, amelyekből a föld- és telektulajdonosok és a tőkésék javára megfosztattak: egyfelől a jövedelmi adó behozatalával, másfelől a munkaszerződés megsértésére irányuló félelmetes hatalmuk korlátozásával.

Égésben véve a történelem még az óvilágban is azon az utón halad, amelyet a közgazdaságtan kijelölt. Az Egyesült-Államokat és a gyarmatokat a tökéletesen individualista Nyugateurópa menekültjei népesítették be, egészen úgy, amint azt a művelési viszonyokról szóló elemzésünkben kifejtettük. És ámbár itt régi és elavult politikai és vallási intézmények nem komplikálták a dolgot, a mi régi civilizációink összes bajai jelentkeznek, a mi elemzésünk helyességét bizonyítva, amely szerint a magántulajdonon, különösen pedig a magánföldtulajdonon alapuló társadalmi berendezés bajaink főforrása. És a föld nemzeti tulajdonná tételének jelszava is tőlük érkezett át hozzánk.

A föld köztulajdonba vétele a szocializmus gazdasági alapfeltétele. A magánföldtulajdonnal rendelkezők jövedelmét az a körülmény különbözteti meg, hogy feltétlenül és ingyenesen élvezik azt magánjog alapján, ártalmára a közjónak, amellyel oly fogyasztók létezése, akik a termelésben nem vesznek részt, nem egyeztethető össze. A szocializmus e jövedelmek megszüntetését követeli és az így megtakarított gazdagságot a munka jövedelméhez óhajtja csatolni. Amint láttuk, a magántulajdonból eredő jövedelem alapja az a különbség, amely a munkás munkája előállította termék és a munka piaci ára között fennáll. Ez az egész különbség közvetlenül a munkás jövedelméhez csatolható egyszerűen úgy, hogy véget vetünk az ő et-től való megfosztatásának. Kivételt csak a gazdasági járadék alkot, amely a földbirtokok közt termékeny-ség és helyzetbeli előnyök terén fennálló eltérésekből származik, és amelyet, mint köz-, illetőleg társadalmi jövedelmet, közcélokra kell majd felhasználni.

Igen kellemes volt az a régi hit, hogy jóságos lény örökdió a társadalom lépte fölött és jóra fordít minden rossz látszatot. De a tudományos kutatás eredményei ezt az egész nyugodt optimizmust a legsötétebb pesszimizmussal helyettesítették. Hisz ha az a bizonyos vezető kéz valóban jóságos lenne, akkor nem lehetne mindenható, így tehát nem *hihettünk* tovább benne; ha pedig mindenható volna, akkor nem lehetne jóságos; így tehát a mi iránta érzett szeretetünknek félelemmé és gyűlöletté kellett változnia. Azt sohasem ismertük el, hogy a menyország, amely a földi élet szenvedése miatt volt hivatva bennünket kárpótolni, a majmok részére is nyitva áll; és akkor jött a tudomány, amely kimutatta, hogy a majmok vérokonaink. Semmiféle bizonyítékot sem nyertünk e túlvilágnak és

annak a jóságos hatalomnak a létezésére vonatkozólag, amelyre a szegényekre nehezedő durva erőszak orvoslását bízunk. Ellenben a bizonyítékok egész sorozatából tapasztaltuk, hogy az, amit Természetnek nevezünk, nem tud többet a mi szenvedéseinkről és örömeinkről és nem is törődik többet velünk, mint mi azon kis férgekkel, amelyeket sétaközben eltaposunk a mezőn. És ahelyett, hogy megértettük volna, hogy ebből csak annyi következik, miszerint a Természet közömbös és nem erkölcsös, az ördöghitnek egy durva formájába estünk vissza és a Természetet lelkiismeretlenül gonosz hatalomnak tekintettük. Ez nem volt jobb a régi optimizmusnál és sokkalta homályosabb volt amannál. Vakká tett bennünket azzal az igazsággal szemben, hogy önzés és kegyetlenség az emberen kívül nem létezik és hogy mindkettőt csak az emberek aktív jóakarata győzheti le. Amidőn a szocialisták a küzdőtéren megjelentek, a régi közgazdasági iskola hívei, a jóakarató akció hatástalanságának bizonyítása végett rámutattak arra, hogy a népszaporodás automata idézi elő a szegénységet. Ismét a természet szerepelt – a létért folytatott küzdelemben – a gyengék pusztulása, a legalkalmasabbak megmaradása – röviden a természetes kiválasztódás. A szocializmus túlságosan jónak látszott ahhoz, hogy igaz lehessen. De a szocializmus a javak termelésének és szétosztásának a tudományához, a közgazdaságtanhoz fellebbezett, saját fegyvereivel támadt meg az individualizmust és megsemmisítő diadalt aratott felette. Ez óta a keserű cinikus elvesztette a kultur-emberek közt bitorolt helyét és a tudatlanok, felületesek és babonások sorai közé süllyedt. A közgazdaságtannak köszönhetjük annak a felfedezését, hogy bár a baj sokkalta nagyobb, mint a mekkorának ismertük, de nem örök, sőt nem is fog nagyon sokáig tartani, ha rajta leszünk, hogy véget vessünk neki.

SZEMLE.

A nagy port felvert pápai enciklikát a német országi püspökök legutóbbi értekezletének határozata folytán nyilvánosságra hozták. Az enciklika nem sok változást okozhat a munkások szervezkedése terén, mert nagyjából a létező viszonyokat szankcionálja. Azt mondja: „minden németországi tisztán katolikus jellegű munkásszervezetet örömmel magasztalunk és kívánunk nekik mindig örvendetesebb gyarapodást és sikert a munkásnép jóléte érdekében való minden fáradozásaiknak. Mindazonáltal, amidőn ezt kijelentjük, nem tagadjuk azt sem, hogy jobb életfeltételek, méltányosabb bér- és munkaviszonyok elérése érdekében és más jogos előnyök céljából óvatosan nemkatolikusokkal is együttműködhetnek közös érdekeik szolgálatában. E célból szívesebben látjuk, ha a katolikus és nem katolikus egyesületek amaz időszerű intézmény által kötik magukat össze, amelyet kartellnek neveznek. Ebből a szempontból, tisztelendő testvéreim, többen közületek kéri, hogy legyen szabad nektek eltérni az úgynevezett keresztény szakegyleteket, amint azok ez-idszerűen megyékben fennállanak; mert egyrészt sokkal nagyobb ezek taglétszáma, mint tisztán a katolikus szakegyleteké és mert másrészt nagy hátránnyal járna, ha ez meg nem engedtetnék. Úgy véljük, hogy eleget kell tennünk ennek a kérésieknek, tekintettel a katolikusoknak Németországban való különleges helyzetére és mi kijelentjük, hogy el lehet tenni és meg lehet engedni a katolikusoknak ilyen vegyes szakegyletekhez való csatlakozását mindaddig, amíg a

viszonyok változása folytán ez a tűrés meg nem szűnik célszerűnek és megengedhetőnek lennie. Emellett alkalmas óvrendszabályokat kell alkalmazni, hogy távol tartassanak azok a veszedelmek, amelyek – mint emlitem – az ilyen egyesüléssel járnak. A legfőbb efféle óvrendszabályok a következők: Elsősorban gondoskodni kell róla, hogy azok a katolikus munkások, akik ilyen szakegyletek tagjai, egyszersmint azoknak a katolikus egyesületnek is tagjai legyenek, amelyeket „Arbeitervereine” néven ismerünk. Ha e célból valamilyes áldozatot kell hozniuk, így pénzbelit, úgy megvagyunk róla győződve, hogy ezt szívesen teszik hitük tisztántartása iránti gondjaikban. . . „Ezzel végl'eg befejeződött a nagy vita, amely Németországban már hónapok óta dúlt a keresztény muskásszakegyletek tárgyában. Illetőleg az enciklika már csak a pecsétet ütötte ra arra a határozatra, amelyet a keresztény szakegyletek drezdai kongresszusuk alkalmával elfogadtak, hogy t. i. interkonfeszionális alapon fognak együttműködni közös keresztény szervezetekben.

Egy új parancsolat. Ostwald Vilmos, a világhírű tudós munkájának és tanulmányának összességét ebben az energetikai imperativusban foglalta össze: „*Ne fecsérelj energiát, hanem értékesítsd azt!*” E tétel ropant nagy szociális jelentősége azon alapszik, hogy az alkotója az összes viszonyokra, mindenekelőtt pedig magára az emberre és az emberi társadalom berendezésére alkalmazza. E jelentőség csak akkor lesz előtünk teljesen nyilvánvalóvá, ha tekintetbe vesszük, hogy mily nagy mértékben állt még a legtöbb tudomány ott, ahol a legfontosabbá válik: az ember előtt. A mai állam mindenbe beleavatkozik, alig lehet elkerülni a rendőri felügyeletet; a politikának csak a legfontosabb kérdését, az emberek világra hozását bízza a véletlenre és az egyesek önző érdekeire; e téren büntető-törvények tiltják el a „szabályozást”. Az állattenyésztés kérdéseinek törjük a fejünket, de az emberek tenyésztésére még csak gondolni sem merünk. A gazdaságosság eleve uralkodik felettünk és az emberekkel mégis hihetlen rablógazdálkodást üzünk.

Ez ellen foglal állást Ostwald és ámbár nem küzd kifejezetten ellene, mégis az ő energiánából magától' érthetően folyó következménynek tekinti, hogy az energiátan elveinek az 'emberi életet és az államot is alá kell rendelni. Jeleseül a „Die Forderung des Tages” című népszerű könyvében, amely az akadémiai kiadó-társaság kiadásában jelent meg, folytonosan új fordulatokban ismétli azt az elvet, hogy az ember nem más, mint egy energiamentiség, az állam pedig oly berendezés, amely az 'emberben és az emberen kívül létező és az ő uralma alatt álló energiák lehető leg-tökéletesebb és hasznosabb értékesítésére van hivatva.

Ebből a megismerésből kifolyólag Ostwaldnak természetesen konstatálnia kell, hogy a mi állami berendezésünknek sok nagy hibája van. Tudományos kutatásainak eredményei mindinkább politikai követelésekre vezetnek, noha eddig még nem rendszeresen, hanem csak egyes vonatkozásokban. Így például küzd a világnyelvért és a kettős iras ellen Németországban. Tisztára mechanikai és gazdasági szempontból ítéli meg a dolgokat; a művészi értékek iránt kevés az ér-zéke – ez azonban ebben az összefüggésben nem bir jelentőséggel. Ő természetesen előharcosa a béke-mozgalomnak is, mert az államok közt felmerülő vi-szályok elintézése szempontjából a háború a leg-kevésbé célszerű eszköz. Különösen jellemzőek és fontosak azok az alkalmazások, amelyeket Ostwald az ő elmélete alapján az emberi faj javítására vonatkoztat. Az ő nézete szerint az emberiség haladása elsősorban

a nagy emberek műve, főképen pedig a nagy tudósoké; e célból rendszeresen tanulmányozta és leírta sok nagy tudós életét, hogy így felismerje, hogy miben nyilvánul meg a nagyság és mi tehető a fejlesztéséért. Az Írások egész sorozata fog a nagy emberekről megjelenni. (T. kötet. „Tanulmányok a lángész biológiájáról”; 3-ik és 4-ic kiadás 1910-2-ik kötet „De Candolla, A tudományok és tudósok története”. 1911. Leipzig.) Az első pillantásra nem egy ember előtt különösnek fog felütni a „lángelmék tenyésztésének” gondolata. De Ostwald elsősorban csak azokat az eszközöket akarja felfedezni, amelyek segítségével a nagytehetségű gyermekek felismerhetők, hogy ezek részére azután tehetőségeik fejlesztése lehetséges tétethessék. És rögtön világossá lesz előttünk, hogy ez eszme megvalósításának a kultúra szempontjából mily óriási lenne a jelentősége, ha meggondoljuk, hogy milyen sok nagy embert keserítettek el ifjú korában az iskolai drill, az értelmetlen szülők és a kedvezőtlen körülmények; hogy Darwin bizonyára semmit sem alkothatott volna, ha történetesen nem gazdag szülők gyermeke; hogy néhány ezer márkával Schiller életét egy évtizeddel meg lehetett volna hosszabbítani.

Az „Annalen der Naturphilosophie” című folyóiratában (1912. 12. kötet, Leipzig. Akadémiai kiadó-társaság), gyakran merülnek fel ily gondolatok, ugyanígy a „Monista. vasárnapi prédikációkban” is, amelyeket Ostwald, mint a Német Monista-szövetség elnöke ad ki. Ez a hivatala is a társadalmi felfogásának következménye. Mert a mon izmus szociális jelentőségét sokkal kevésbé kell az ő világnézetében keresnünk, mint abban a követelésében, hogy ebbe az egységes felfogásba az *embert* is belekapcsolják.

A cs. kir. osztrák munkásstatisztikai hivatal a következő sorokat **intézte lapunk szerkesztőségéhez:**

Z. 229/A. A. Wien, 1912 november 5-én. A Szociálpolitikai Szemle igen tisztelt szerkesztőségéhez Budapest. A cs. k. munkásstatisztikai hivatal, a cs. kir. kereskedelmi minisztériumban a Sociale Rundschau ez évi számait azon tisztelettel teljes kérelemmel küldi meg az 1912. év eddig-megjelent számait, hogy b. lapjuknak ez évi számait – lehetőleg a tartalom németnyelvű megjelölése mellett – nekünk esereken megküldeni szíveskedjék. Egyúttal intézkedtünk, hogy a jövőben is az egyes számok megküldessenek és ugyanazt bátorkodunk kérni az önk részéről is. A hivatal kész többi közleményeit is megküldeni és igen nagy hála lara lennénk kötelezve, ha lapunkban a nevezetesebb magyar szociálpolitikai mozgalmakat ismertetni kegyeskednének. Mataja sk.” Ezt a levelet nemcsak azért tartjuk érdekesnek közölni, mert abban lapunk értékelését látjuk, hanem azért is, mert a ni. kir. kereskedelemügyi minisztériumnak még nem jutott eszébe, hogy lapunknak a szociálpolitika körébe vágó kiadmányait megküldje. A dolog magyarázata kézenfekvő: odaát komolyan szociálpolitikát csinálnak és igazán érdeklődnek a külföldi szociálpolitikai mozgalmak iránt, – nálunk pedig a szociálpolitika is csak maszlag, porhintés a világ szemébe. Ausztria Európában van és Magyarország – bocsánatot kérünk Szerbiától és Bulgáriától – a Balkánon.

Munkamegszüntetés és munkakizárás Magyarországon. A kereskedelemügyi miniszter csütörtökön egy kötetet tett közzé a Magyarországon 1909-ben előfordult munkabeszüntetésekről és munkákizárásokról. Kissé későn. Majdnem három évvel elkészen kapjuk ez adatokat, melyek e szerint nem alkalmasak a tanul-

ságok levonására. Tehát ez a kötet most már inkább akadémikus értékkel bír. Annak legfontosabb adatai egyébként a következők: 1909-ben volt 157 sztrájk és 9 kizárás, összesen tehát 166 munkásviszály, amely összesen 1248 ipartelepét érintett. A sztrájkban résztvevő 18.769 munkás, kizárattott 5466 munkás, minél fogva a szünetelő munkások száma 24.235 volt. A sztrájk és kizárás következtében elveszett munkanapok száma 392.555; az elveszett munkabér Összege pedig 1,579.570 korona. Ebben a században a munkásharc elterjedése az 1906-ik év folyamán érte el tetőpontját, m'elyhez képest az 1900-ik esztendőben a vizálykodó munkások 35.3 százalékkal kevesebb munkabért vesztek. Általában konstatalható a munkásharcok hanyatlása. Az ipari sztrájk és kizárás száma Magyarországon 1906. óta csaknem negyedrésze szállt alá. Ha pedig az utolsó két évben az ipari, bányászati és közlekedési munka vizályokat egybefoglalva teszünk összehasonlítást 1908-ról 1909-re, körülbelül egyharmad résznyi csökkenés állapítható meg.

A vasárnapi munkaszünetre és zárórara vonatkozó miniszteri javaslatok elkészültek és azokat közvételük után lehetőleg egész terjedelmükben közölni fogjuk.

A parlament és a munkásvédelem címen dr. Otto Bauer előadást tartott a legutóbbi ausztriai szociáldemokrata pártkongresszuson. Panaszkodott, hogy az általános választójog behozatala óta sokkal vontatottabb lett a parlament szociálpolitikai működése. A főokát ennek a jelenségnek az előadó az urakházának az ellenállásában látja, de a kormánynál is hiányzik a határozottság. A hivatalos munkaügyi bizottmány inkább a munkásvédelem feltartóztatását, mint előmozdítását szolgálja. 1907 óta mindössze három törvényt hoztak az ipari munkásság védelme érdekében: a nők éjjeli munkája, a foszfortilalom és az építőipari balesetbiztosítás tárgyában; de egyiket se a kormány kezdeményezte ...” A munkásvédelem legközelebbi feladataiul az elfogadott határozati javaslat a következőket jelölte meg: a szociális biztosítás befejezése; a tízórás maximális munkanap minden üzemben: a nyolcórás munkanap a szakadatlan üzemekben és bányákban; hatékony egészség- és életvédelem az üzem veszélyeivel és ipari betegségekkel szemben, különösen az egészségügyi szempontok szerinti maximális munkanap megvalósítása; a pékipari védelmi törvény: a bányamunkások felszabadítása a társládák garázdálkodása alól; minimális bérek és balesetbiztosítás a bányászatan; az otthonmunka szabályozása; minimális otthonmunkabér megállapítása kötelező, paritásos alapon összeállított bizottság által.

Az angol orvosok győzelme a munkásbiztosítási törvény elleni harcukban jórészt biztosítottnak mondható. A törvény tudvalevőleg átlag 6 shillinget ír elő évente minden biztosított tag után az orvosnak fizetendő összegként. Az orvosok egyesülete pedig 8¼ shillinget követel. Lloyd George most egy tervezetet terjesztett elő a parlamentnek, amely szerint hat és fél sh. legyen a minimális orvosdíjtétel. Az orvos-sá aré másfél sh. és fél sh. a különleges gvógyeszközöké. Ha ez utóbbi tételt nem használják fel, úgy ez is az orvosoké lenne, akik ezenkívül még fél sh.-et kapnának az úgynevezett „sanatorium” benefit fundból is, úgy hogy a biztos javadalmuk legalább 7 sh. lenne minden tag után. Epidémiák alkalmával még külön fizetés van tervbe véve részükre. A parlament már hozzájárult Lloyd George javaslatához, de az or-

vosok még nem adtak rá választ. Amennyiben nem akceptálnák az ajánlatot, úgy az állam 5000 orvost fix fizetéssel fog alkalmazni.

Harmincezer bankhivatalnok tagja van a német Bankbeamten-Verein-nak, amely csak tavaly ünnepelte 25 ezredik tagjának a belépését. Az egyesület fejlődése rendkívül gyors tempóban haladt és halad előre. Tizenöt évvel ezelőtt még csak 500 tagja volt. Fejlődését nem tartotta fel sem az éles harc, amelyet osztrák bankalkalmazottak szervezete ellene megindított, sem a birodalmi konkurrens egyesület, amelyet szigorúan szakszervezeti alapon létesítettek. A 30 ezres taglétszám elérése alkalmából Heinz Potthoff cikket ír az egyesületről a „Sociale Praxis”-ban, amelyben többek között következőket mondja: „Ha a szervezet főteendőjét abban keressük, hogy tagjainak gazdasági helyzetét emelje és munkaföltételeit javítsa, úgy ennek az egyesületnek a sikerei minden más szervezetenél nagyobbak. A vezetőség részéről betartott diplomatikus érintkezési mód a munkaadókkal, a külsőleg nagyon mértékletes, előzékeny hang kívánságok képviselőjénél: kétségtelenül eredményes volt. Ezt csak a tudatlanság vagy a rosszakarat tagadhatja. Amikor más alkalmazottak a törvényhozásban még küzdöttek a biztosítási törvényért, a bankalkalmazottaknak már megvolt az általános nyugdíjegyesülete, amely nem csak lényegesen többet nyújt (a munkaadó költségre), hanem sokkal jobb önkormányzatot is enged, mint a törvényes intézmény. Míg az összes kereskedősegédek a vásárnapi munka törvényes korlátozásáért siránkoznak, addig a városok százaiban a teljes vásárnapi munkaszünetet már megvalósította a bankszakma. A városok százaiban meg van már a szabad szombat délután is. A szabadságidő tekintetében sok kívánnivaló van ugyan még, de mindenestre e téren is jobbak a viszonyok, mint más szakmában.”

A főváros élelmiszere szempontjából nagy jelentőségű Serényi Béla gróf, földművelésügyi miniszter rendelete, melylyel a húsvizsgálat ügyében eddig érvényben volt szabályokat olyképpen módosította, hogy ezután a hatósági állatorvos által élő és levágott állapotban megvizsgált állat közfogyasztásra alkalmasnak talált friss húsa a húsvizsgálati szabályzatban megállapítottnál kisebb darabokban is felhozható a Magyar Élelmiszerszállító R.-T. budapesti központi hűtőtelepére vagy a budapesti központi vásárcsarnokba tovább eladás céljából.

Eddig a friss húsnak Budapestre való szállítását megnehezítette, hogy a húsvizsgálati szabályzat értelmében a közfogyasztásra szánt friss hús csak akkor volt felhozható, ha a levágott marha legfeljebb öt részre daraboltatott, kisebb állat pedig legfeljebb két részre. Ezzel az intézkedéssel sok oly élvezetre alkalmas friss hús rekesztett ki a főváros közfogyasztásából, amelynek egyedül az volt a hibája, hogy a számos marha ötódrésznél kisebb volt. Így nem lehetett Budapestre szállítani az ország északkeleti részeiből azt a marhahúst sem, amely a rituális vágásoknál fennmaradt, amelyet rituális okokból az északkeleti zsidó lakosság nem fogyasztott, de amely élvezetre különben teljesen alkalmas volt. Ott a vidéken értéken alul kellett ezeket a húsrészeket elárúsítani, a főváros pedig nem juthatott hozzá a húsvizsgálati szabályzat rendelkezései miatt.

A belga munkáslakás-törvény nagyszerű sikeréről Dernburg cikket ír a „Sociale Praxis” egyik

legutóbbi számába. Szerinte is az olcsó és biztos hitel kérdése az egész. A belga kislakástörvény ezt biztosítja a munkáslakásproblémának és ezért hozott létre olyan fényes eredményeket. 1911-ig néhány száz frank híján 100 millió frankot adott ki ilyen munkásházak építésére a „Caisse Générale” és ez összeg segítségével 53,850 munkáslakás épült fel. Ebből az összegből 24.6 millió 2 és fél százalékos pénz, 57.1 millió 3 százalékos.

A Magyar Vasművek és Gépgyárak Orsz. Egyesülete nemrégén, adta ki 1912-iki évkönyvét, amelyben sok érdekes adatot találunk. Megtudjuk belőle, hogy Magyarország gépnagyipara 339 vállalatot foglal magában, amelyek 812, összesen 115,484 lóerejű motorral dolgoznak és 54,916 munkást foglalkoztatnak. Évi termelésük értéke 219.030,000 K. Ezek az adatok a vas- és fémiparra nézve a következők: A vállalatok száma 323, a motoroké 1258, összesen 89,374 lóerővel. Az évi termelés értéke 267.041,000 K. A vas- és fémipari vállalatok 54,867 munkást foglalkoztattak (1906-ban). A mi szempontunkból azonban érdekesebbek a munkabérekre vonatkozó adatok. Összesen 25 különböző fővárosi és vidéki gépgyár kb. 10,000 munkásának az utolsó öt évre vonatkozóan összegyűjtött kereseti adatai alkotják a munkabér statisztika alapját. E statisztika adatai szerint a munkabérek állandóan emelkedő tendenciát mutatnak. A munkások napi munkabére 1907-ben 4 K, 1908-ban 4 K 20 fillér, 1909 és 1910-ben ugyanennyi, 1911-ben pedig 4 K 30 fillér volt. Az emelkedés a napi munkabérek tekintetében tehát 4 év alatt 7½%. Arról azonban megfeledkezett, a jelentés írója, hogy időközben számos szükségleti cikk nagyobb arányban drágult és így csak a névleges munkabér emelkedéséről lehet szó. A külföldi élet olcsóbb lévén, egészen természetes az a jelenség, amely fölött úgy csodálkozik az évkönyv írója, hogy t. i. munkásaink elítje külföldre költözik. Honnan pótolja gépiparunk az így szenvedett veszteséget? Természetesen a magyarországi vidéki népesség köréből, amely az ottani alacsony ab munkabérek kényszerítő hatása alatt hozzászokott igényeinek leszorításához, de amelynek nincsenek meg a kellő szakismeretei. A múlt évben 45 budapesti gépgyár összesen 17,000 teljesen új, kezdő munkást vett fel. Ilyen körülmények között nem szabad csodálkoznunk azon az óriási különbségen, amely a mi gyáraink és a külföldi gyárak között az egy-egy munkásra eső termelési érték tekintetében fennáll.

Gépiparunk újabban meglehetősen pangást mutat. Az évkönyv szerint ennek elsősorban gazdasági okai vannak. Ilyenek: a közlekedési nehézségek, rossz pénzügyi és hitelviszonyaink, a bürokratikus adminisztráció, a specializálódás előnyeinek felhasználását gátló csekély belföldi fogyasztás, Európa nagy kikötőinek tőlünk való távolsága stb. De az évkönyv írója szerint van ennek a pangásnak más, nem kevésbé fontos oka is: a szociálpolitika (!) és a szocializmus. Azokkal az igazán megdöbbentő naivságokkal, amelyekkel az évkönyv írója e kérdések kapcsán előhozza, nem volna érdemes közelebbről foglalkozni, ha nem egy ily hatalmas és tekintélyes egyesület évkönyvébe írta volna őket. Az a néhány idézet, amelyet itt közlök, nagyon jellemző a mi vállalkozóink zsoldján élő „közgazdasági íróink” pszichéjére és szellemi nivójára. Íme: „A közvélemény mindig a munkásokkal tart, mert csak a szegény, lerongyolódott, kiéhezett munkást látja, szemben az irigységet keltő autómobilban kéjelgő (sic!) milliomos gyárossal”. . . . „A nagyközönség nem látja, hogy a munkások szervezetét tömegeivel szemben éppen a gyáros, a munkaadó a gyengébb fél”.

Egy másik helyen így elmélkedik: „Nyomják a gépipart felülről is (értsd: a kormány szociálpolitikája), alulról is (értsd a szocializmus). . . . „a hatalmas iparú külföldi államok már megengedhetnek maguknak sok oly szociálpolitikai luxust, ami nálunk még nagyon korai”. . . . „nálunk az ily megnehezítések a nehezen fejlődésnek induló növény gyökereire hatnak, – pedig először mégis csak nőjön meg a fa, csak aztán adhat árnyékot és gyümölcsöt. – A mai társadalom fejlődése a mindenféle bebiztosítások felé irányul; arra törekszik, hogy az ember

a bölcsőtől a sírjáig lehetőleg minden baj és gond ellen be legyen biztosítva s nyugalommal, ambíció és erőfeszítés nélkül minél hosszabb ideig t e n y é s z t h e s s e é l e t é t a h a z a j a v á r a (sic!). Ennek költségeit természetesen az államra róják. így haladunk a szocialista állam felé". (Ha ez így lenne, akkor a szociálpolitika legrégibb hazája, Németország volna az ipar legelmaradottabb országa, mert itt a szociálpolitikát Bismarck már a 60-as években kezdeményezte.)

A humoros füzetet az egyesület bárkinek díjtalanul megküldi.

A szociális egészségügy kézikönyve (Handwörterbuch der sozialen Hygiene) cím alatt Dr. A. Grotjahn és Prof. Dr. J. Kaup egy képekkel illusztrált, nagyszabású művet adnak ki, melynek mindkét kötete most hagyta el a sajtót 185 képpel. A munka a legnagyobb szabású mű e téren. A könyv Lipcsében jelent meg Vogel cégnél. A több ezer oldalra terjedő első kötet bolti ára oly magasan van megszabva, hogy azt csak tudományos intézetek lesznek képesek megszerezni. Ára 100 Márka.

A drágaságról cím alatt a Magyar Közgazdasági Társaság egy hatalmas kötetben több tanulmányt tesz közzé. A tanulmányok szerzői: Bernát István, Bud Jónás, Gartner Henrik, Heller Farkas, Herczföld Frigyes, Jankovich Béla, Katona Sándor, Tonelli Sándor, Vágó József, Varga Jenő, Varró Istvánná, Wolff Vilmos. Kétségtelen, hogy ez a mi ma a legnagyobb szabású monográfiája a drágaság kérdésének. Kiadásával nagy hála, kötelezte a magyar közönséget Mandello Gyula, a Közgazdasági Társaság igazgatója. Az ötödfélszáz nagy oldalra terjedő munka bolti ára mindössze 5 korona.

A budapesti demokratapárt most közzétett programjában a következő szociálpolitikai ígéretet vannak: Követeljük, hogy a város a kisipart és kiskereskedelmet semmiféle intézkedésével ne gyengítse, sőt a maga hatáskörében támogassa. Erélyesen ellenezni fogunk tehát a jövőben is minden intézkedést, amely a kispolgári réteg elporlasztására vezetne. A kisüzemek kapitalizálását vagy városítását éppen mi, a városi üzemek kezdeményezői és rendületlen hívei, megengedhetetlennek tartjuk. Az elsőrendű szükségleti tárgyakat előállító kis- és középipar, az ilyenekkel kereskedő kis- és középkereskedelm anyag- és árubeszerzésének városi kezdeményezéssel és támogatással való szervezését kívánjuk, mert az ily irányú beavatkozás nézetünk szerint nemcsak az ipar és kereskedelem helyzetét javítja, hanem a drágaság enyhítésére is alkalmas. Követeljük az árlejtésekre vonatkozó szabályzat reformját, hogy a közszállítási kedvezmény ne csak a zárt körnek jusson, hanem az átlagos árak időszaki megállapítása mellett minden megbízható kisiparos és középiparos turnusok szerint részesíthessék. városi munkákban. Követeljük, hogy a város állami támogatás kérésével kezdeményezze a budapesti iparosok és kereskedők nyugdíjintézetének létesítését és ezen intézmény támogatására évenként megfelelő járulékot állítson be a városi költségvetésbe.

Tüzetesen foglalkozik a program a villamos közlekedés olcsóbbá tételével, a kislakások ügyével. Egy lényeges pontja a drágaság enyhítése, melyre nézve a következőket tartalmazza:

Hatásos intézkedéseket követelünk a közlekedés megjavítására és a drágaság enyhítésére. Továbbra is sürgetni fogjuk az államnál, hogy az élőállat és hús behozatalát gátló törvényeket törölje el és az élelmiszerek megdrágítására irányuló vissza-

éléseket büntetőjogi megtorlással gátolja meg. Az élelmiszer ipar és kereskedelem szabad fejlődésének minden akadályát elhárítandó, az élelmiszerek nagyban való behozatalát a város részvételével és közreműködésével kell szervezni. A közlelmiszeri iparosok és a kereskedők olcsóbb tömeges árubeszerzésére irányuló szövetkezését támogassa a város, biztosítva magának megfelelő befolyást az eladási ár alakulására. A marhaközvágóhíd az érdekeltek kívánsága szerint átalakítandó és húsnagyvásár létesítendő.

Vége a városi üzemekről a következő pontokba foglalja össze óhajait:

A közérdekű üzemek városítását mi sürgettük és kezdeményeztük. Kommunális politikánk eredménye a városi légszuszűvek, az épülőfélben lévő harmadik villamos világítási városi telep, a városi villamos részvényei többségének megszerzése, a városi vásárpénztár, a hirdetési üzem, kenyérgyár és városi közlelmiszeri üzem, fuvartelep, városi szemétfuvarozási és kiválasztási üzem, központi tüzelőszerraktár stb. A városítási akciót továbbra is folytatni kell: a) mindazon üzemeknél, amelyek monopolisztikus jellegűek, mert a magánmonopoliumnak jogsultsága nincs; b) azokban az üzemekben, amelyek kizárólag a fővárosnak, mint hatóságnak szükségletét elégítik ki; c) ezen esetektől eltekintve is, ha a közönség uzsoraszerű kizsákmányolásának jelenségei forognak fenn, de ilyenkor csakis a fennforgó szükséghez képest az árszabályozás elérésére, nem pedig az iparág vagy kereskedelem kisajátítására.

A drága szappan. A szappangyárosok kartellje az árak újabb felemelését vette tervbe. Hogy ezt a zsebmetszést könnyebben vihesse keresztül az osztrák ipar versenyével ijesztgeti a magyar közönséget amely a legújabb fajta közjogi sérelemmel bizonyára nem engedi majd magát kifosztani. Tessék olcsóbb árak útján felvenni az osztrákokkal a versenyt ne pedig a fogyasztók hazafiságára való hivatkozással.

Sou du Soldat. A francia munkássyndikátusok legutóbbi kongresszusukon kimondták, hogy egy olyan segélyalapot létesítenek, melyből a katonai szolgálatban lévő munkásoknak zsebpénzt adnak. Ez által fenn akarják tartani az érintkezést a katonai szolgálatot teljesítő munkások és a szakszervezetek között, továbbá újabb elvtársak megszerzését is remélik a zsebpénztől, a katonaszoldtól (sou du soldat). A „sou” lenne az összekötőkapocs szervezet és a század között. A szervezet kiköti, hogy a katona maga fáradjon el a szakszervezeti helyiségbe a sou-ért, mert csak így remélhető a szellemi kapocs fenntartása.

Sztrájkmegszorító tendenciák érvényesülnek napjainkban igen sok országban, különösen az állami, tartományi vagy községi üzemben álló, továbbá közhasznú vállalatokra nézve. Legismertebbek e tekintetben az ausztráliai kísérletek. A sztrájkjogot megszorító rendelkezések vonatkoznak az ausztráliai Commonwealth-re nézve mindazon konfliktusok eseteire, amelyek egy-egy állam határain túlterjednek, nyugati Ausztráliában számos iparágakra, Dél-Ausztráliában azon iparágakra, amelyekre a munkahivataltok hatásköre kiterjed, hasonlóképpen Tasmaniában és Victoriában is. Új-Zélandban külön intézkedések vonatkoznak a legfontosabb táplálószer-előállítására irányuló iparágakra. Az afrikai kontinensen Transvaal szorította meg a sztrájk jogát, a közhasznú vállalatokra és még más üzemekre nézve is. A m e r i k á b a n Kanada a bányai, közlekedési és egyéb közhasznú vállalatokra nézve jelentette ki törvénytelennek a sztrájkot, Új-Skócia pedig a szénbányákra vonatkozóan. E u r ó p á b a n Dánia Kanadához hasonlóan rendezte a kérdést. Megszorította a sztrájk jogát Oroszország, Románia, Hollandia, Belgium, Olaszország stb.

is. A Törökbirodalom kimondta a békéltetőbíró-ságok kötelező erejű döntésének az elvét. Németország igen szigorúan kezeli a kérdést. 1869-iki birodalmi ipartörvény engedélyezi és biztosítja a sztrájknak és a béremelést célzó egyesületek alakításának a szabadságát az ipari munkásokra nézve. Az „ipar” szót azonban megszorítóan magyarázzák és így nevezetesen nem terjesztik ki a mezőgazdaságra és az állami és községi üzemből álló vállalatokra. Nálunk sztrájkjog tekintetében főképen a mezőgazdasági munkások helyzete kedvezőtlen, akiket e tekintetben a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1898. II. törvénycikk ugyan-csak szoros korlátok között tart. E törvénycikk rendelkezéseit későbbi törvények számos más munkáskategóriákra is kiterjesztették (a vízimunkálatoknál út- és vasútépítésnél alkalmazott munkásokra és napszámosokra, a gazdasági segédmunkásokra stb.). E törvény rendelkezései a sztrájkot kihágásnak, tehát büntetendő cselekménynek minősítik, tekintet nélkül a munkamegszűntetés okára. Ez az elv egyébként úgy látszik hogy a magyar „liberalizmus” tradícióihoz tartozott; már az ipartörvény 162. pontja is megtiltotta a sztrájkot.

Elmondhatjuk tehát, hogy a sztrájkjog megszorításának tendenciája meglehetősen általános jelenség. De amíg a külföldi törvényhozások törekvése oda irányul, hogy a közérdek megóvását biztosítsák és a visszaéléseket a munkások részére lehetetlenné tegyék, addig a mi törvényeink – úgy látszik – csak bizonyos magánérdekek, érvényesülésének, valamint a tőkések részéről történhető visszaélések és kizsákmányolás lehetőségének a biztosítására szolgáltak.

Új szociálpolitikai törvényjavaslatokat veszt tárgyalás alá a francia országgyűlés. Az agkoriak támogatására vonatkozó 1905-iki törvényt akarják fejleszteni az által, hogy a havonkinti támogatás minimumát 5 frankról $8\frac{1}{2}$ frankra emeljék fel. Azonkívül azon agkoriak részére, akik legalább 5 gyermeket neveltek fel, 180 franknyi családi pótlékot óhajtanak biztosítani, szemben az eddigi 120 franknyi családi pótlékkal. Egy másik javaslat, amelyet a kormány november 4-én terjesztett a parlament elé, a ragályos betegségek, főképen a tuberkulózis továbbterjedésének a megakadályozását célozza. Ám-bár a kormány nem javasolja a tuberkulózis-megbetegedések eseteinek kötelező bejelentését, minthogy az elmélet és a praxis szempontjából ez intézkedésnek a hasznos volta ma még vita tárgyát alkotja, de megkívánja azoknak a lakásoknak a fertőtlenítését, amelyekben tüdővésztes egyén halt meg, eltekintve attól az esettől, ha orvosi bizonyítvánnyal igazolható, hogy a halál oka nem ragályos betegség volt.

Készülnek ezeken kívül más fontos törvényjavaslatok is, amelyek egyik része az elnéptelenedés veszedelmének az elhárítását célozza, oly adókulcs megállapítása révén, amely a többgyermekes családoknak kedvez, másik részük pedig a francia nép takarékos elemeit hajítja megvédeni a szédelgő alapítá-soktól. Ez utóbbi törekvés eszközei a csalásra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések szigorítása, továbbá a népies hitelintézetek keletkezésének előmozdítása az adóelengedés és az állam pénzbeli támogatása segítségével. Összesen 12 millió frankot óhajta a francia kormány és célra fordítani. Ebből 2 millió frank jut majd a munkások termelési szövetkezeteinek, a többi részben a kisiparosok hitelszövetkezeteinek a támogatására, részben egy hosszú lejáratú hitelt nyújtó nyilvános központi bank alapítására fogják felhasználni.

A Magyar Szakírók Országos Egyesülete tíz-éves fennállásának jubileumát ünnepli. Ez a tíz esztendő tulajdonképen azonos a magyar szakirodalom fölcseperedésének az idejével. A szakirodalom térfoglalása a kultúrának és az életfoglalkozások magasabb

szempontjainak az érvényesülését jelenti, mert a haladáshoz szükséges specializálódás tökéletesebb kifejlődésével egyértelmű. Kezdetben van „a kereskedő”, „az iparos”, „a munkás” stb., de a haladás későbbi állomásain már az egy-egy szakmán belül anynyi specializált kategória és e kategóriáknak oly nagy érdeklődési köre van a maguk szűkebb területén, hogy nélkülözhetetlenek érzik a szaklapot, amely érdeklődésüket kielégítse. Ezt a nagy érdeklődést a nyugati államokban már a generális tendenciájú napilapok is kénytelenek respektálni és véltelkedve adnak szakma-mellékleteket fix időközökben. E részben nálunk még csak szerény tapogatózások történtek, szakirodalmunk azonban egyre örventesebben fejlődik, bizonyosságul a vele szemben is egyre erősödő közszükségletnek. A lelkek eme meghódításának első katonái azok, akik most a Magyar Szakírók Országos Egyesületében jubilálnak és éppen ezért a magunk üdvözlő szavaival is szívesen járulunk hozzá ehhez a jubileumhoz.

Magyar Kartellek cini alatt megkezdett cikksorozatunkat legközelebbi számunkban folytatjuk.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkás betegsegélyző- és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Mikor keli a választott bírósági ülnököket megválasztani. Ily című, f. évi október hó 20-iki számunkban megjelent közleményünk kiegészítésére közöljük az állami munkásbiztosítási hivatalnak a győri ker. pénztár által nekünk megküldött 1912. V. 140/1. sz. leiratát: A munkásbiztosítási választott bírósági ülnökök az 1907. XIX. t.-c. 159. §. harmadik bekezdése, valamint az Elj. rendelet 10. §-a első bekezdése értelmében a pénztár közgyűlése által 3 évre választatnak. A törvény eme világos rendelkezéséből következik, hogy a három év nem a megalakulástól számítandó, hanem a megválasztás napjától és ez alapon a győri kerületi munkásbiztosító pénztár által az 1910. évi április hó 24-én megválasztott ülnökök tisztsége 1913. évi április hó 24-ig tart. Hogy a választott bíróság működésében fönnakadás ne állhasson elő, az Elj. rendelet 16. §. első bekezdése elrendeli, hogy a kerületi munkásbiztosító pénztár a választott bíróság ülnökeit és helyettes ülnökeit a tényleg működő ülnökök és helyetteseik megbízatásának lejártá előtt, oly időben tartozik megválasztani, hogy a választott bíróság működése ideje első évének megkezdése előtt megalakulhasson. Erre pedig még mindig van idő.

A balesetbejelentő lapoknak az érdekelt hatóságok részére való megküldése. A kereskedelmi miniszter 28,617/912. sz. rendeletével elrendelte, hogy az iparfelügyelők a jövőben az előreláthatólag 10 héten túl gyógyuló sérülést okozó vagy egyébként járulékkártalanítással járó mindazon balesetek rendőri vizsgálatánál megjelenni tartoznak, melyeknél a balesetbejelentő lapból az nem tűnik ki, hogy a balesetet nem az üzemberendezés meg nem felelő volta vagy nem a balesetelhárító készülékek fogyatékos-sága okozta. Hogy az iparfelügyelők a kereskedelmi miniszter fenti rendeletének megfelelőhessenek, az állami munkásbiztosítási hivatal 13,100/912. sz. a. elrendelte, hogy a kerületi pénztárak a balesetbejelentési lapok másolatait a bejelentő lap beérkezésétől számított 24 órán belül az illetékes iparfelügyelő-nek küldjék meg. Az Országos Pénztár felkérte az ál-

lami munkásbiztosítási hivatal, hogy a balesetvizsgáltnál összeműködni hivatott hatóságok legmegfelelőbb eljárásának megállapítása és különösen a baleset bejelentésének az iparfelügyelőkkel való közlésének keresztülvitele tárgyában az érdekelt vezető-hivatalokat tanácskozássra hívja össze.

Az Országos Pénztár 1911. évi jelentése, melynek munkálatai jelenleg serényen folynak, 3000 példányban fog megjelenni. Ezenkívül a vagyoni és statisztikai kimutatásokat tartalmazó tabellás rész 200 példányban német szöveggel is ki fog adni, hogy ily módon a hazai munkásbiztosítási anyag, mely a munkásbiztosításnak hazai speciális szervezete folytán a munkásbiztosítás tudománya szempontjából elsőrendű jelentőségű, közvetlenül hozzáférhetővé tessenek a külföld részére.

Az országos betegápolási pótdó és a munkásbiztosítás. A kormány az 1913. évtől kezdve az országos betegápolási pótdót az eddigi 5%-ról 10%-ra kívánja emeltetni, s az így előálló bevételi többletből évenként 4 milliót kórházak létesítésére kíván fordítani. A munkásbiztosításra, mely az országszerte érezhető kórházihiány miatt maga is sokat szenved, mert egyrészt tagjait gyakran nem tudja az egyedül célra vezető és gyors gyógyulást eredményező kórházi ápoláshoz juttatni, másrészt amikor a kórházi ápolást, nyújtja is, gyakran oly hiányosan felszerelt kórházban teheti csak ezt, mely a teljes eredményt nem garantálja, s a legtöbb esetben az igen csekély kórházszűréség folytán a nagy távolságok okozta magas szállítási költségeket is kénytelen viselni – az évi 4 millió kórházi beruházás örvendetes fejlődést jelent. – A betegápolási pótdótervezett emelése ellen azonban a különböző ipari és kereskedelmi érdekeltségek körében erős mozgalom indult meg. A mozgalomban részes tényezők mindenekelőtt arra utalnak, hogy az új adótörvényeknek 1913. január 1-én való életbelépte után az abszolút összege az egyenes adóknak, amelyek után a betegápolási pótdó fizetendő, amúgy is tetemesen emelkedik, s így a betegápolási pótdó akkor is lényegesen emelkedni fog, ha az eddigi 5%-os kulcs megmarad is. A Gyáriparosok Országos Szövetsége, a Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége, több kereskedelmi és iparkamara azonban nemcsak az 5%-os kulcs emelését ellenzik, hanem egyáltalán a betegápolási pótdó alól való mentességet kívánják mindazon munkaadók részére, kik a munkásbiztosításban alkalmazottaik után járulékot fizetvén a közegészségügy érdekében amúgy is speciális szolgáltatásokkal vannak megterhelve. Kétségtelen, hogy ha ez az álláspont jogosult, úgy joggal igényelhetik a betegápolási pótdó alól való mentességet azok az alkalmazottak is, kik mint biztosításra kötelezett személyek betegégyezési járulékot fizetnek. A kereskedelmi és ipari érdekeltségeknek a betegápolási pótdó alól való mentesítés iránti mozgalma azonban aligha vezethet eredményre. Épen a munkásbiztosításban résztvevő munkaadók azok, kik Magyarországon az egyenes adók messze túlnyomó részét fizetik, s ezeknek a betegápolási pótdó alól való kivonása a kulcsnak 5-ről 10%-ra való emelése esetén is a betegápolási pótdó eredményének a mainál sokkal, alacsonyabb összegre való csökkenését eredményezne. Tekintve azt, hogy a betegápolási pótdó csakúgy áthárítatik a fogyasztó közönségre, mint a többi adók, az ipar és kereskedelemnek a betegápolási pótdó alól való teljes mentesítése nem oly lényeges érdeke az iparnak és kereskedelemnek, mint amely lényeges érdeke az egész közgazda-

ságnak és az államnak, hogy a nemzeti jövedelemnek ne az eddiginél még kisebb hányada fordítottassék a közegészségügyre. Az a helyes szempont azonban, hogy az ipar és a kereskedelem a munkásbiztosítás révén amúgy is speciális közegészségügyi szolgáltatásokkal van terhelve, oly módon volna honorálható, hogy a tervezett 10%-os adókulcs csakis a munkásbiztosítás terheit nem viselő adóalanyokra nyerne alkalmazást, míg a munkásbiztosítási terhek viselői továbbra is csak 5%-os kulcs szerint viselnék a betegápolási pótdót.

Változás az O. P. ügyosztályainak vezetésében.

Dr. Szemenyei Kornél aligazgató az országos pénztári és kerületi pénztári ügyviteli szabályzatok és egyéb alapvető jelentőségű munkálatok elvégzése végett fél évre a hivatalban teljesítendő egyéb munkálatok alól mentesítettven, távolléte tartamára helyetteseként az üzembesorozási és balesetkártalanítási ügyosztályok vezetésével Somló Jenő titkár bízott meg; a Somló Jenő által eddig vezetett I. (elnöki) osztály vezetését pedig Grossmann Miksa aligazgató vette át, ki emellett a III. (betegégyezési) osztályt továbbra is vezeti.

A munkaadónak nem áll jogában a járulék felét alkalmazottjától levonni arra az időre, a mely időben az alkalmazottat a pénztárnál bejelenteni elmulasztotta. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 44711. VI. D/912, sz. kihágási ítélete a következő nagyérdékű megállapításokat tartalmazza: Az 1907. XIX. t.-c. 12. §-ának ut. bekezdésében foglalt rendelkezés szerint az alkalmazottját törvényes határidőben bejelenteni elmulasztó munkaadó a járulékot egészen a sajátjából tartozik megfizetni. Ebből a rendelkezésből az folyik, hogy a szóban levő törvényszegést elkövető munkaadónak nem áll jogában alkalmazottjától arra az időre, amely időben ez az alkalmazott az illetékes kerületi pénztárnál bejelentve nincsen, a járulék felét levonni. Az alkalmaztatás kezdetén azon határidő folyamán (8 nap, esetleg 1 hónap) amely határidő a munkaadó részére a T. 12. és illetőleg 13. §-a értelmében nyitva áll, az ily levonásban természetesen még nem foglaltatik a *kihágás tényálladéka*, mert még nem valósult meg az a törvényszegés, amely a 12. §. ut. bekezdése értelmében a munkaadót azzal sújtja, hogy a betegségi biztosítás terheinek paritásos viselése helyett az egész terhet sajátjából köteles viselni. A bejelentési határidő sikertelen elmúltával, vagyis a törvényszegés bekövetkeztével azonban a járulék egész terhének viselésében álló vagyoni jogi következményen kívül nyilvánvalóan bekövetkezett az a helyzet is, hogy ha a munkaadó mégis alkalmazottaira is ráhárítja a bérből való levonás útján a biztosítási teherviselés felét, akkor törvényellenes levonást tesz, vagyis megvalósul az 1907. XIX. t.-c. 190. §-ának a) pontjába ütköző kihágás tényálladéka.

Kihágási tárgyaláson megjelent pénztári képviselő költségei. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter 42,973/VI. D/912. sz. ítéletével megállapította, hogy kihágási tárgyaláson megidézett pénztári tisztviselőnek a tárgyaláson való megjelenése következtében felmerült költsége, kihágási eljárási költségek tekintendők.

A vállalati pénztár fenntartó munkaadó a pénztár törvényellenes kezelése esetén megbírságható-e?

A közelmúltban többször felmerült ez a kérdés szabálytalanságokat elkövető, vagy felsőbb meghagyások végrehajtását megtagadó vállalati pénztárakkal szemben. A T. 149. §-a kimondja, hogy az állami munkásbizto-

sítási hivatal a vállalati pénztárt feloszlathatja, ha a vállalkozó a pénztár törvényszerű kezeléséről nem gondoskodik. Ezen súlyos eszközöz azonban minden esetben nem nyúlhat a hivatal s ily módon sok rendetlenség megszüntetésére kiadott felsőbb utasítás végrehajthatatlanul marad, mivel a végső sanctio a rendelet be nem tartása esetén amúgy sem vétetik alkalmazásba. Előfordult, hogy az országos pénztár 1½ évig hiába sürgette a vényeknek retaxálás végett felterjesztését egyik vállalati pénztárnál; ismét máshol más rendelkezés maradt végrehajthatatlan. A kerületi pénztáraknál ily esetben fegyelmi eljárás indítható az igazgatóság útján a mulasztó tisztviselő ellen, s ha az igazgatóság nem gondoskodik a szükséges intézkedések megtételéről, úgy az igazgatóság tagjai a T. 175. §-a alapján pénzbírsággal sújthatók. A vállalati pénztárnál a pénztárt kezelő tisztviselő ellen fegyelmi eljárás nem indítható, a tisztviselő felett nem az igazgatóság, hanem a munkaadó rendelkezik. Épen ezért a szóban forgó esetekben az országos pénztár az állami munkásbiztosítási hivatalhoz intézett felelős munkaadó a T. 175. §-a alapján az állami hivatal által pénzbírsággal sújtható.

„Szabad orvosválasztás a kórházakban!” ez a legújabb jelszó most Németország egyes városainak orvosi köreiből. Értik ez alatt azt, hogy a kórházakban ne az ott alkalmazott kórházi orvos, hanem bármely orvos kezelhesse a beteget; az épen, akihez a betegnek bizalma van: pl. a magánbetegnél a házi orvos, a pénztári tagnál az általa szabadon választott, a pénztári praxisban résztvevő orvos. A szabadorvosválasztásnak a kórházak részéről való keresztülvitele azonban természetesen rendkívül megdrágítaná a kórház részére nyújtandó ingyenes kórházi gyógykezelést, – s hogy ezen a nehézségen segítsenek, az orvosok több helyen beadvánnyal fordultak a városi hatóságokhoz, hogy a város a kórházakat subventionálja ezen célból. Az idea azonban egyelőre még a kórházak részéről sehol sem vittetett keresztül. – A pénztárak szempontjából természetesen a kórházi szabad orvosválasztás, amidőn a fix kórházi napi ápolási díj ellenében a kórház nyújtja a tagnak a szabad orvosválasztás lehetőségét, kevésbé volna aggályos, mint a látogatások önkényes szaporításának és az indokolatlan táppénztalványozásának tenyésztő fészket képező pénztári szabadorvosválasztás. A kórházi kezelés szempontjából azonban viszont számos egyéb hátránya van s különösen megjegyzendő, hogy a németországi orvosok által nem is épen azért vettetett fel, mintha ezzel a tagoknak jobb ellátást kívántak volna biztosítani, hanem azért, hogy nem kórházi orvosok az eddigi kórházi javadalmazásokat is lehetőleg felosztathassák maguk közt s főleg azért, hogy a kórházi szabad orvosválasztás bevezetésével azt a területet, ahova a pénztári szabad orvosválasztás kérdésében az orvosokkal folyó háborúk idején legjobban menekülhetett a szorongatott pénztár, t. i. a kórházakat, ahol a tagok ilyen háborúk esetén a pénztár terhére tömegesen nyertek orvosi kezelést, szintén elfoglalják a maguk számára s ezekkel a pénztárak helyzetét a kórházon kívüli szabad orvosválasztási harcokban nehezítsék.

Ha a pénztár a tagnak költséget okoz, azt meg is kell térítenie. Egy magyar honos pénztári tagot, baleseti sérüléséből folyólag a pénztár orvosi vizsgálatra idézte be s az idézést a sérült bejelentett laká-

sára címezte. A sérült azonban időközben, anélkül, hogy azt a pénztárnak jelentette volna külföldre (Bukarest) utazott. Az idézést a posta a sérült külföldi címére továbbította, mire a sérült a meghívásnak kötelességszerűen eleget tett és a kitűzött időben orvosi vizsgálatra jelentkezett. Mikor azonban az utazása folytán felmerült költségeinek visszatérítésekor kiderült, hogy külföldön tartózkodik, a pénztár azzal utasította el, hogy az 1907 : XIX. t.-c. 95. §-a értelmében a külföldön tartózkodó sérültek járadéka szünetel, s így az ily sérülttel szemben nem csak a járadékkal, de más költségekkel sem terhelhető a pénztár. Ez ellen a sérült panaszszal fordult az Országos Pénztárhoz és az orvosi vizsgálatra történt berendelése folytán felmerült kiadásainak megtérítését kérte. Az Országos Pénztár arra az álláspontra helyezkedett, hogy a sérült felmerült költségeit a kerületi munkásbiztosító pénztár okozta az idézés kibocsátásának tényével, s ennél fogva az okozott költségek megtérítése is a pénztárt terhelik.

Felelős szerkesztő : Dr. LÁNCZI JENŐ.